

A szépség. La beauté.

Minden létező szépségese kezdő az Original-Pasta POMPADOUR... Dr. Rix A. (Bécs) készítménye...

Frank Kati k. a. M. m. Frankfurt. Ből már évek óta így rendel: 'Szívességek mint rendezés címre 5 Pasta Pompadour...'

Wilhelmine Rix dr. özvegye és fiai. 40 év óta egyedül készítője a valódi Original-Pasta Pompadournak...

A HYGEA hajbalzsam. valóban maga a tökéletesség, ha arról van szó, hogy a szürke hajnak eredeti fiatalos színe, fénye és szépsége visszaadandó...

'Izomerősítő embrocator.' Nélkülözhetetlen bedörzsölő szer futás, uszás, kerékpározás, vívás, evezés, lovaglás és általában fokozott izomerőkifejtést igénylő atletikai és torna-sportot űzők trainingjei teljességének és eredményességének elérésére...

MATTONIÉ GISSHÜBLER. Legújabb égyényes SÁVANYUKUT.

ŐS BUDAVÁRA. júliusi műsor. A berlini symphonikus zenekar nagy hangversenye, Nowikow orosz ének- és tánczeszoprt. 'Rainer' tiroli tánc- és énekeszoprt. 'The sisters Walton' angol ének- és tánczeszoprt...

CZERNY-féle TANNINGENE hajfestőszer. haj- és szálak, valamint szemöldökfestésére, melyek a leggyorsabb módon, már egyszeri használatnál is egész biztosan visszanyerik azon kifogástalan, fényes színe, barna vagy fekete természetesen színt, a melylyel megszűnés előtt bírtak a mely sem szappannal való mosással, sem a főzőfűzőn meg nem fakul. Ár 2 frt 50 kr.

Fekete selyemkelmék. valamint fehér és mindenféle más színűek legal gyári árakon, a valódiságról és tartósságról való jótállás mellett, méterenként 35 krajár, 12 frt portó- és vámmentesen házhoz szállítatunk...

IZZADÁS ELLEN láb, kéz, mell, hónalj, arcz stb. valamint a gyermek kipállása ellen feltétlen biztos szer a Hazslinszky-féle Universal-hintőpor. Ára 50 kr. Kapható Budapesten, 'Szt.-László' gyógyszer-tár Sándor-tér. 7260

A női szépség emelésére, tökéletesítésére és fenntartására legkiválóbb, teljesen ártalmatlan, vegyíttetés és szirmentes készítmény a 7163 Margit Crème. Rövid idő alatt szűrtet szeplőt, májfoltot, pattanást, bőrtájkát (mit-esser) és minden más bőrbajt. Kismintja a ráncokat és himlőhelyeket, még koros egyéneknek is tőde fajos arczszint kölcsönöz, ára 50 kr., nagy 1 forint. Margit hölgy 60 kr. 3 színből. Margit szappan 35 kr. Margit fogpép (Zahn-pasta) 50 kr. Készítő FÖLDES győgszertára, Aradon Deák Ferenc-utca 11. sz. Főraktár: Török József győgszertára, Budapesten Király-utca 12.

Kárpitos munkákban elvállalok úgy megrendeléseket, mint átálógásokat mérsékelt árak mellett. Évek során át Angliában való munkálkodásom feljogosít engem azon ígérlet tevésére, hogy a reám bízott munkát a lehető legjobban fogom elvégezni. 7237

STEINER LIPÓT kárpitos és diszító Koronaherczeg-utca 3. II. udvar. 3 Szt. Wien Westbahnst. Hainfeld, N. O. De. Tel. Teleph. Post. Salzerbad. Ivó-, fürdő-, gyógy- és vizgyógyintézet; alpesi fürdőhely; az anyag-cserés előmozdító konyha- és glauber- források, győgszertár. Massage-, elektromos, diéta- és soványító kúra. Uszoda. Hotel. Villák. Tűerdő. Zene. Mérsékelt árak. Prospektus ingyen. 7201

Levélbélyeg-kereskedés PRÜCKLER J. C. Budapesten, IV.. Régi posta-u. 5. Alapított 1876. 7240. Veszek! Eladok! Cserélek!

Főiskolai igazg.-orvos Dr. KUN ZOLTÁN kiropróbt győgszerei. Vérképző labdacok, rőszesre cukrova: vérszegények, sápkórosok, gyengékek, görválykórosok, lástalan tüdőbetegnek legjobb győgszere, 1 üveg ára 1 frt 80 kr. Hurut labdacok, gromozhurut, tüdő- és gégehurut, tüdővész, hideglelés, malária, gümőkör ellen legkiválóbb 1 üveg ésszinkék cukrozott labdaszere, 1 üveg ára 1 frt 80 kr. Női betegségek ellen leghasznosabb győgszere az IREI-GÁLÓ FOR 1 doboz 1 forint 20 kr. Dentiparin-szájvíz legjobb minden szájvíz fölött! Kitűnő övezere a ragályos torokbajoknak is! Ára 60 krajczár. A Purpurin Crème arcz- és kékenőcsök meglepő hatása 1 üveg 5 nap alatt az arczról minden foltot eltávolít a hársnyuszterű varázsolja. 1 tégely 1 frt 20 kr. Kapható a készítmény: TERSTY-INSZKY K. győgszerezésnél Sárospatakon. 6839. Főraktár Budapesten: Török József győgszertárban, Király-utca. Dr. Budány Emili győgszertárban, Városház-tér. Minden drogus-üzletben és győgszertárban kaphatók.

Festty társaság körkép palotájában Városliget 7173. Krisztus a keresztfán és Jeruzsálem óriási körkép. Látható reggel 9 óratól esti 8 óráig. Az esti órákban villanyvilágításnál. Belépő díj 50 kr. Gyermekjegy 30 krajczár.

31. SZÁM. 1897. BUDAPEST, AUGUSZTUS 1. 44. ÉVFOLYAM. Előfizetési feltételek: VÁSÁRNAPI UJSÁG és 1 egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt | télvére - 6 * Csupán a VÁSÁRNAPI UJSÁG | egész évre 8 frt | télvére - 4 * Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK | egész évre 5.- | télvére - 2.50 Külföldi előfizetésekhöz a postaiag meghatározott viteldíj is csatolandó.

EMLEKEZÉS PETŐFIRE. SEGESVÁRI véres ütközet negyvennyolczadik évfordulóját, július 31-dikét, hazafias ünneppé szentelte az erdélyrészi lelkes magyarság azzal, hogy egyszerre két művészi alkotást avatott föl s adott át rendeltetésének a gyászos végű csata örök emlékeztetőre: a csata-téri közös sír fölé állított honvéd-emléket és Segesvár városában Petőfi álló szobrát.

Aránylag nem nagy vidék rendezte ezt a kegyeletes szép ünnepélyt; de lélekben ott volt az egész ország, az egész magyar nemzet, és saját szívéből, saját lelkéből fakadóknak vette azokat a fenkölt érzelmeket s azokat a dicsőítő magasztalásokat, melyek az emlékművek leplezésénél a jelenlevők kebléből fölbuzogtak s a szónokok ajkairól elhangzottak. Százával egymásra halmozott nemzeti hősök, névtelen félistenek porló hamvait rejti kebelében a honvéd-emlékkel megjelölt közös sírhalom. Vérök, poraik összefolytak úgy, hogy a képzelet is alig tudja őket egymástól különválogatni. De egy csak anyagilag vegyült össze velük. Ennek az egynek neve, szelleme oly fénytel ragyog ki az enyészet sötét sűrűdréből, hogy tündöklését az egész művelt világ látja és bámulva csodálja és fogja csodálni időtlen időig. A nemzet nagy lantosa, Petőfi Sándor ő, kit a nagy idők épen a legjobbkor azért szűltek, hogy varázshangú szószerzőjük legyen, hogy századunk szent igéit: az egyenlőséget, testvériséget és szabadságot ne csak apostolként hirdesse, hanem vére hullásával s hősi halálával is megpecsételje.

Vakító fénytel tűnt föl, mint valami hatalmas hullócsillag; gyönyörű ragyogással suhant át a magyar költészet égén, mint valami tüzes nyíl, s aztán nagy lobbanással lecsapódott a segesvári csatater fürgetegébe, hol végeképen elenyészett, mint valami káprázatos tünemény. A harc zivatarnak elcsöndesülése után előbb némelyek, majd mind többen-többen nyomozták, puhaltolták, hogy hova lett s mivé lett a nemzet büszkesége, nagy költője, ki alig 7-8 évi rövid pályafutása alatt örök becsű művek egész kincsalmázával gazdagította részint épen ő vele és ő általa újászűletett nemzeti költészetünket. De hiába való volt minden buzgó fürkészes, fáradozás. A 'Vasárnapi Ujság' hasábjain éveken át nagy gondal gyűjtött adatok halma-

PETŐFI BÁNDOR 1848-IKI ARCZKÉPE.

Szépség és egészség. Korunk fényváltója az idegesség és váriatlenség, melyből számtalan kör származik. Ez ellen pedig legbiztosabban hat a vasas chinabor 1 üveg 1 frt 20 kr. 5 üveg franco küldve 6 frt. Sherryvel van készíve és minden hasznosított készítmények között a legkiválóbb chinor és vas tartalmú. ROZSNYAY MÁTYÁS győgszerezés Aradon. Kapható Budapesten: Török József győgsz. utal és minden magyarors. győgszertárban. 7152

Központi kórházban. Kinek van szeplője? vagy bármilyen folt, vagy pattanás az arczán? Az teljes bizonnyal fordulhat annak eltűntetése végett a világhírű PEPsin-BOR Serail arczkenőcsőhöz, mely nemcsak eltávolít mindenféle bőrtisztítást, hanem az arczbőr vakító felhárzó, tisztává és üdűvé teszi. 1 tégely ára 70 kr. Arczpor hozsz 3 színből 70 kr. Postán franco küldve 1 frt 5 kr. Szappan hozsz 1 drb. 30 kr.

FORGÁCSOK. Irtá. AHO JÁNOS. Finn eredetiből fordítottá POPINI ALBERT. Ára fűzve 1 frt 20 kr.

Barabás Miklós

Tyroler metszete Barabás Miklós rajza után.

zából végre is az derült ki, hogy Petőfi sem orosz fogságba nem került, sem másképen életben nem maradt, hanem saját jóslása szerint hősi halált halt s valahol, minden valószínűség szerint a már említett közös sírban nyugszik a Nagy-Küküllő partján, a Segesvár és Fehéregyháza közti mezőn. Kétségtelenné teszik ezt főleg bajtársainak a «Vasárnapi Ujság»-ban közölt adatai, melyek között legkisebb eltérés sincs arra nézve, hogy a segesvári csata napján ott volt Bem vezérkarában; csupán abban különböznek többé-kevésbé, hogy a csatavesztés utáni zűrzavarban hol és miképpen látták utóljára. Ez a különbség pedig annyival természetesebb, mert a veszedelem, a melyben mindnyájan forogtak, szinte lehetetlenné tette, hogy bármit is figyelemmel s egyformán láthassanak.

A most leleplezett két emlékmű két külön czéllal létesült ugyan, de mind a kettő egyiránt dicsőíti Petőfit: a csatateri honvédelem mint a szenvedélyesség lelkes hazafit és mint rettenthetetlen bátorságu hőst, kinek kezéből csak az egyenlőtlen nagy erő űthette ki a kardot; a segesvári szép szobor pedig mint a szerelem és szabadság lánglelkű Föltőjét, kinek dalai a magyar nemzet lelkét és lelkiületét majd minden más költőknél igazabban s tökéletesebben fejezik ki, s kit e csodás dalok, melyeket a földkerekség minden művelt népe ismer és magasztal, a világ legnemesetibb költőjévé tettek.

Eddig is szent volt előttünk Segesvár határa; most kétszeresen szentté lett, hová bizonyára késő utódaink is áhitatos kegyelettel fognak elzarándokolni.

PETŐFI SZOBRA ÉS A HONVÉD-EMLEK A SEGESVÁRI CSATATERÉN.

Épen negyvennyolcz éve, hogy Erdélynek, Magyarország fellegránának, Nagy-Küküllő-völgyében, a székely- és szászöld határvonalán az örökre emlékezetes segesvári csata lejajlott. A nyugatra hajló szép völgyet Segesvár mellett a két oldalról összenyomuló hegylánc zárja be, csak a folyónak engedvén egy szűk nyílást, melyből az országot egyik ága innen éjszakra fordul Maros-Vásárhely felé.

Segesvár, e tizedfélezer lakosú szász város, az összeszorult völgytorkolatban s a közepén emelkedő magaslaton fekszik; e magaslat várfallal és bástyákkal van megerősítve s várókaról szép kilátás nyílik keletnek, Fehéregyháza felé.

A várossal szemközt kiterjedő völgy déli határhegye aljában az országot, az éjszaki részét szegélyező hegylánc alatt a Nagy-Küküllő halad a város felé, e kettő között pedig a vaspálya fut, mely az országutat Fehéregyháza felől és alul, a folyót pedig Segesvár tövében metszi át. A két külső metszési pont, továbbá délen az erdőség és éjszakon a folyó határolja az 1849 július 31-iki csataterét.

1849-ben, az emlékezetes csata idején, az országot és a folyó közötti térségen egész hosszában kukorica díszlett. Az úttól délre lankásan emelkedő oldalt pedig fel az erdőszélig búzakereszték s még aratatlan zab és árpa borították.

Ez oldalt a város felől emelkedésén, az erdő szélén helyezte el *Lüders* orosz vezér Nagy-Szeben felől július 29-én érkezett s 12,000 emberből és 32 ágyúból álló táborának egy részét *Iwen* altábornagy vezetése alatt.

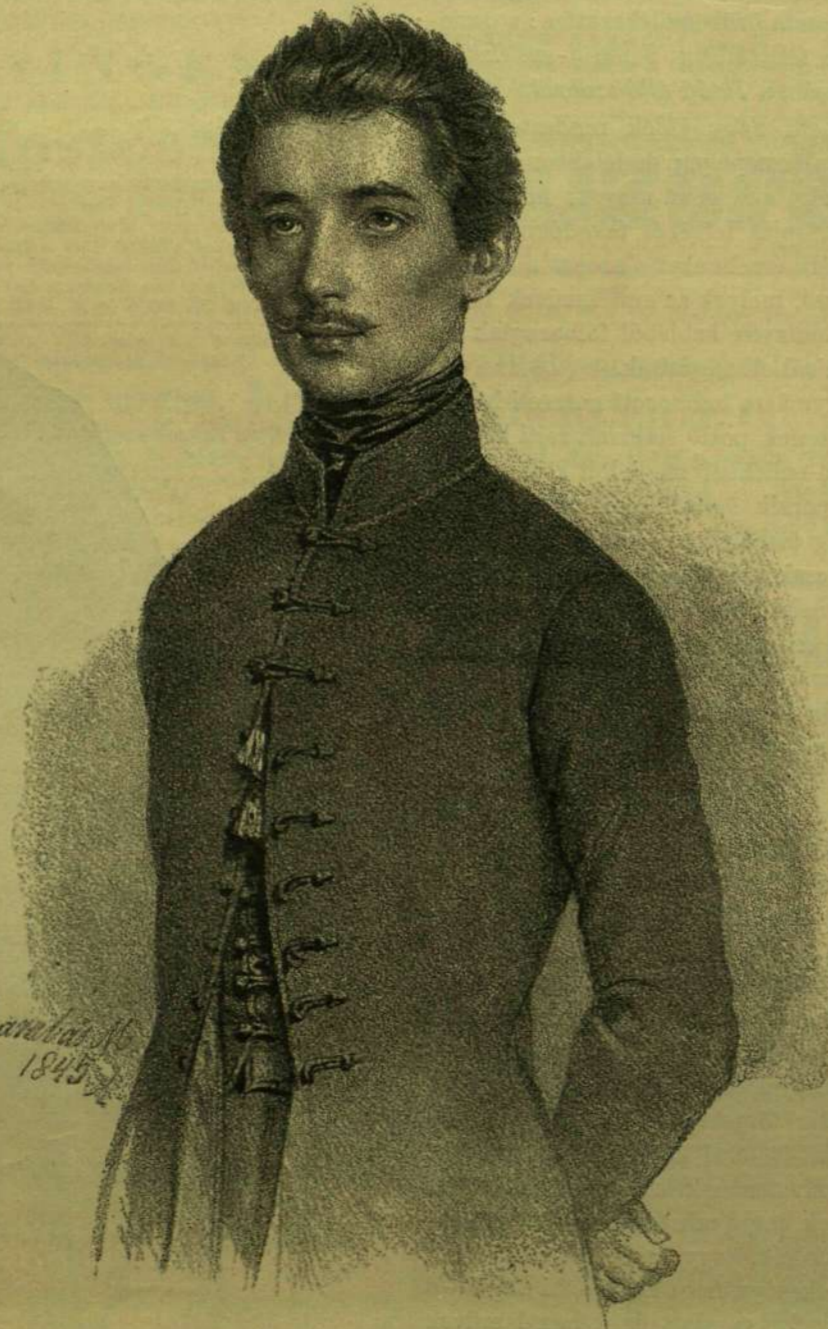
A centrum az ágyúkkal az országot fölötti magaslaton, a jobb szárny délre magasabban, a balszárny pedig a folyó partján a kukoricásban állott. A folyón túl, a hegy tövében elhúzódó mezei úton lovasság, benn a város piacán tartalék-sereg volt elhelyezve. A fővezér maga, serege többi részével, Segesvár mögé húzódtott, a maros-vásárhelyi úttorkolatához, honnan erősebb támadásra várt.

Bem moldvai expedíciója után Maros-Vásárhelyt értesülvén az oroszok támadásának kiterjesztéséről, melylyel őt körbe fogni s Erdély leg-

jobb erőforrását, a székelységet, összetörni tervezék, hogy azután a Bánságba vonulhassanak át, gyors elhatározással a fő sereg ellen indult, hogy a gyűrűt áttörje és az oroszok tervét meghiúsítsa. *Gál Sándor* háromszéki seregének egyrésze *Dobai* ezredes alatt Segesvár felé rendeltetett. Mintegy 4500, részben gyakorlatlan újoncz, részben a szakadatlan harcokban és erőltetett menetekben kimerült honvédség alkotta ezt a haderőt, melyben ott volt a vitéz szatmári gyalogezred *Gábor Áron*-féle tizenegy ágyúval, meg kisebb számú *Württemberg*, *Koburg*, *Székely*, és *Kossuth-huszárság*. A csapatok vezérletét *Bem Székely-Keresztúron* vette át, hová kíséretével július 30-án érkezett. Ez útjában *Kurcz Antal*, a tábornok titkára, porosz származású hazafias író, *Lőrinczi József*, *Pánkösty Gergely* és *Gyalokay Lajos* (most nagyváradi törvénytörvénybíró) törzskari századosok és *Petőfi* voltak a kíséretében. *Gyalokay* és *Petőfi* együtt utazott *Gyalokay* kocsiján.

A szerencsétlen nyakkendő-história után tisztí rangjáról lemondott költő *Gyalokay* szerint nemzetőri ruhát, ú. m. vitorlavászon kabátot, mellényt, nadrágot, szürke köpenyt és tisztí sapkát viselt s válláról egy szíjon függő bőrtáska csüngött le. Némelyek sapka helyett kócsagtollas kalapra emlékeznek.

Bem Székely-Keresztúron a *Matskássy-udvarban*, *Petőfi* *Vargha Zsigmond* haszonbérlnél a *Gyárfás-udvarban* volt elszállásolva. Mindkét háznak emléktáblával való megjelölése

Barabás Miklós
1849

Petőfi

a honfiai kegyeletes kötelességek közé tartoznék annyival inkább, mert a költő e hajlékból indult másnap ismeretlen sírja felé. A székelyeket dicsőítő dalnok székely földön és székely hajlékban pihente földi élete utolsó éjjelét. A megelőző estén a jó hírnevű *Kádár Mózes* néptanítónál tett látogatást.

A megérkezés délutánján *Bem* tábornok Fehéregyház határára hajtattott le s szemlét tartott a leendő harcstéren. Dispositiójával, ha addig a muszkák e községet meg nem szállják, az ütközet színhelyét a Fehéregyház és Segesvár közötti területet jelölte ki; ellenkező esetre pedig saját hadállásait a Héjasfalva és Fehéregyház közötti útvonalban azt az emelkedést, mely az út éjszaki oldalán levő u. n. halastó és a bűni út betorkolása között (hol ma vasúti őrház van) fekszik, s mely az itt kitáguló völgy felett uralkodik. Szállásán aztán összeállította a haditervet. *Daczó Zsigmond* őrnagy vezetése alatt előőrsöket rendelt le *Új-Székelyig*, s némi hátvédet *Székely-Udvarhelyre* és *Keresztúrra*.

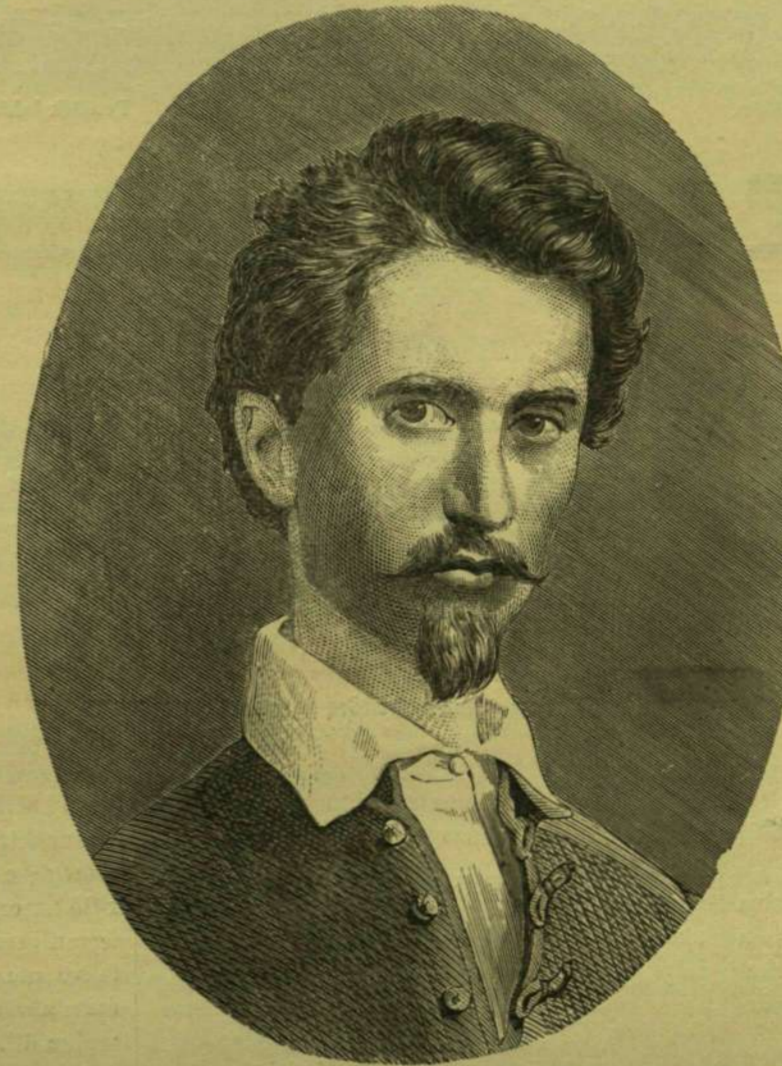
Július 31-én reggel indult a sereg Segesvár felé. *Bem* négy barna lótol vont saját hintájában ment, utána kísérete négy kocsiban, ezek egyikén *Petőfi* és *Gyalokay* együtt, mint a megelőző napon. A menet élén a *Kossuth-huszárok* haladtak, őket követte a gyalogság egy része és a tüzérség *Bem* hadsegédével és kíséretével; ezek után ismét gyalogság, lovasság s végül szekerek nagy számmal. A csekély haderőből ütközben egy zászlóalj *Endes* őrnagy vezetése alatt vissza kellett Háromszékre indítani a szorongatott *Gál Sándor* ezredes támogatására, ki a segélyt futár által sürgősen kérte.

Az előőrsök már *Új-Székelyen* alul, az országúttól délre, *Szőcs János* berkében kozákokra akadtak, kik az ellenség elől a héjasfalvi hidon át gyorsan visszahúzódtak. *Fehéregyház* felső és alsó végén ismét orosz katonákra bukkantak, kikkel egy kis előőrsi csatározás volt; de a honvédség komolyabb akadályokra nem találván, átvonult a falun s azon túl csatarendbe fejlődött. A jobb szárny a falutól mintegy 1000—1200 méter távolságra, az országút és Nagy-Küküllő közötti térségen, a kukoricásban helyezkedett el, szemközt a Segesvár előtt álló orosz balszárny-

nyal. A folyó partján egy kis lovas csapat, kisebb gyalogság foglalt állást. A centrum a falutól 6—700 méter távolságban, az országúttól délre, egy lankásan emelkedő oldalon állott föl búza-kereszték között. A szatmári ezredből *Péchy* százados vezénylete alatt alkotott balszárny előbbre tolvá, fent az erdő szélén (Ördögerdő) helyezkedett el, szemközt a segesvári erdő alján álló orosz jobbszárnyal, hol a nap folytán változó szerencsével a legkeményebb mérkőzés folyt. A centrumban helyezkedett el a tüzérség 11 ágyúval, farkas szemet

Barabás Miklós 1846-iki rajza, Tyroler metszete.
PETŐFI SÁNDOR.

1847. évi daguerrotyp képe után.
PETŐFI SÁNDOR.

nézve a Segesvár előtt egy az országot felé előugró magaslaton felállított orosz ágyúteleppel (hol most a *Skariatín*-emlék áll).

A háttérben, a hegyoldalról folyó kis *Sárpatak* partján kisebb lovas- és gyalogcsapatok, társzekerék és lovak állottak. Egypár ágyú az országúton működött. Hogy ez a kivonulás és kifejlődés gyorsan és szabályosan megtörténhetett, az a már korán elhelyezkedett orosz sereg érthetetlen tévlenségének köszönhető, melynek ágyúi az amúgy is kifárasztott honvédség felállítását teljesen megzavarhatták volna.

Ágyú-sorunk legmagasabb pontján, az erdő felől első ágyú mellett foglalt állást *Bem* s 11 óra tájt teljes erővel megkezdődött az estefelég tartó ütközet. Bemnek tulajdonítják az ágyútüzelés közben tett azon lövést, mely *Skariatín* gróf tábor-kari főnököt leterítvén, egy pillanatra látható zavart idézett elő az ellenség soraiban, melyek a mieink rohamai alatt már-már ingadozni kezdtek. De e közben *Lüders* meggyőződésén, hogy a Maros-Vásárhely felől várt báró *Kemény* Farkas segédhada nem jó, csapatait átvezényelte *Iwen* segítségére s a fővezérséget átvevén, a Küküllő jobb partján lovasságot küldött Fehéregyház felé, hogy e falu mögött megkerülje s hátulról szorítsa a honvédséget. És 5 óra tájt, mikor a mi ágyúink egy része már használhatatlanná vált, általános rohamot intézett. A sokszorta nagyobb erő hatalmas támadása, rémes fegyvertüze, az égő búzakereszték füstje, az országot felvert pora elepte a minden oldalról bekerített honvédséget, mely a támadás ellen hősileg védekezett, de az egyenetlen csatában nagy része elvérzett, mintegy 500 foglyul esett és csak némi töredéke menekülhetett meg. Az elesettek egyikének hősi halálát br. *Heydte* így adja elő: «*Lüdersszel* a csataterre lovagolván, láttam, hogy a menekülők közt a hegy oldalán egy fehér lovas négy kozák megtámadott, de a lovas közülök hármát hirtelen levágván, a negyediknek a pikáját kettévágta s ez elszaladt. Újból megrohanta öt kozák, mely tülerőt látva, föbe lötte magát. Ezen tiszte sebesült foglyokkal megszemléltettük, kik *Zeyk* Domokosnak mondták», mire *Lüders* a magyar vitézeknek elismerő szavakkal adózott.

A menekülők, kik a bekerítő orosz lovasságon áttörhettek, vagy azt megelőzhatték, Fehéregyház között és a falu déli oldalán *Keresztúr* felé vették útjokat, egész Héjasfalvaig üldözve az ellenségtől. Az országúton egymást érő kocsik és száguldó lovak által felvert porfellebben összevegyülve rohant magyar és kozák, csak közébe ismervén fel egymást egy-egy pillanatra. *Bem* huszárjai Fehéregyház keleti végén ültették hintájába, mely a Héjasfalva között összetorlódtott szekerek között feldőlt. Ekkor lóra ültették s a Somogyi háza közelében egy mel-

lekúton vitték a malomárok és Küküllő felé, melyeken nagy bajjal átgázolt, s tovább nem üldözve, este ismét visszaérkezett keresztúri szállására, a honnan az nap reggel az ütközetbe indult. Itt sebeit bekötötték s hajnalban báró *Gamera* kocsiján Maros-Vásárhelyre indult. Hintájával együtt ellenség kezére került a hadi pénztár s az erdélyi hölgyek által neki ajándékozott Rákóczy-féle diszkard is, melyet a múlt évben a czár a magyar nemzetnek visszaadott. Bem kocsijáról azt hallottam, hogy az az akkori szász-kézdi orvos birtokába

került. Ezzel talán összefügg a «Siebenb. Bote» egy akkortáji hirdetése, mely Kurz Antal kocsijának elárvereztetéséről szólt. A hadi pecsénymóról is beszélték, hogy azt Héjasfalván egy keresztúri székely találta volna meg.

A csatában legtöbb honvéd Fehéregyház határán a falu déli oldalán esett el, ez irányba össze- és visszanyomva s mintegy vasgyűrűbe szorítva a túlerő által. Az elesettek eltemetését oláh és szász munkásokkal másnap az orosz végeztette. Az imitt-amott szétszóró halottak elhantolása azonban még napok múlva is folyt. A csatatéren talált sebesültek állítása szerint még félholtakat is hurcoltak a közös sirba, a mit egyik ilyen sebesült, Müller Ferencz, később nagyváradi törvényszéki bíró, kit szintén élve akartak eltemetni; a helyszínen megjelent Lüdersnek előadva, ez szigorú vizsgálatot, a tettek ellen pedig példás büntetést rendelt el s a

A sebesültek ápolásáról Segesváron részint a városi hatóság, részint egyes nemesebb érzésű emberbarátok gondoskodtak. E tekintetben hála elismerés illeti különösen néhai Bacon József ügyvédet és országos képviselőt, ki akkor mint fiatal ember nővéreivel sorra látogatta a betegeket s ellátta őket hűsítővel, edellel és egyéb szükségességekkel, sőt házukban részükre kórházat is rendezett be. A Maelz-házban szintén voltak ápolás alatt sebesült honvédek.

Hogy Petőfi hamvait melyik sir rejti magában, hiában kutatjuk már negyvennyolcz év óta!... Fehéregyház és Héjasfalva között valamelyik, az bizonyos. Ezzel be kell érünk.

Arra leendő bizonyíték maradt fenn, hogy egész nap a harcztéren volt, s a jobb szárnytól fel a legszélső ágyúig Bemhez, a harcsvonal mögött többször elment gyalog, hogy menekülésre csak a teljes felbomlás pillanatában gon-

Ott szedjék össze elszórt csontomat,
Ha jön majd a nagy temetési nap,
Hol ünnepélyes lassu gyász-zenével
És fátyolos zászlók kíséretével
A hőöket egy közös sirnak adják,
Kik értek haltak, szent világszabadság!

A közös sir többé már nem jeltelen. A nemzeti kegyelet, melynek fölébresztésére a hetvenes évek elején a fehéregyházi kastélyban gróf Haller Ferencz vezetése alatt többször tanácskoztunk és gyűjtést is rendeztünk, a b. e. gróf Bethlen Gábor hazafias kezében diadalra jutott. A föntebb említett nagy honvédsir fölött 270 cm. átmérőjű alapon emelkedik a 9.10 méter magas csomka gúla, gömb alakú tetején a vasút felé éjszakra tekintő turul-madárral, melynek kiterjesztett szárnyai 270 cm. hosszúságra nyúlnak. A gúla apáczai kemény, faragott kőből van összeállítva.

Benn a városban, a várfok magaslatán emel-

Szőlőháza Kis-Körösön.

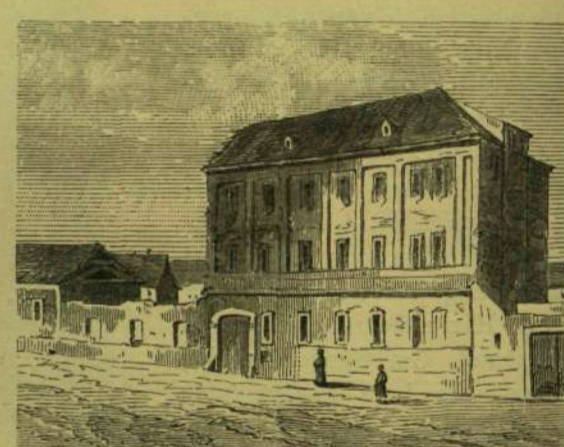
Petőfiék lakása Fehéregyházán.

Erdőd vára.

Gödöllői lakása.

A pápai főiskola (O-kollegium).

EMLÉKEZETES HELYEK PETŐFI ÉLETÉBŐL.

sebesülteknek a városba szállíttatása iránt intézkedett.

Kisebb sir az országút mellett és bentebb a déli oldalon több is van. A legutolsó Héjasfalva nyugati végén, szintén az országút déli oldalán domborodik, hová özv. Cseh Józsefné többeket temettetett el, kik közül Daczó Zsigmond őrnagy hamvait övei később elszállították.

A legnagyobb közös sir Fehéregyház keleti végétől egyenes vonalban délre, a vasúttól 5—600 méter távolságban domborodik, hová most a honvédemléket emelték, 370 (néhány szerint 5—600) honvéd sirja fölé. Az elesettek összes száma több volt ezernél.*

* Ez túlzás. Az országút mellett fekvő legnagyobb honvédsirban 180 honvéd van eltemetve; a többi sírokban húsztól ötvenig, hatvanig. A legnagyobb honvédsirt gróf Haller Ferencz ültette be és látta el emlékjellel. Ő maga gondosan utána járt az eltemetettek számának s épen azok beszéde után, kik a holtakat eltemették, állapította meg a számot. Az 1200 honvédtől szóló hír is túlzás. Hiszen kézi harcra, szuronycsatára, tömeges lovassági rohamra sehol se került a sor, e nélkül pedig képtelenség a hadsereg 40

dolt, s hogy a mindent elsöprő nagy orosz rohamot még Fehéregyház nyugati végéről szemlélte, honnan kocsai nélkül a menekülés irányában már csak rövid utat tehetett. Be kellett telnie annak a vágyának, melyet mintegy a jövőbe látva ekképen fejezett ki.

«Ott essem el én,
A harc mezéjén,
Ott folyjon az ifjú vér ki szivemből;
S ha ajkam örömteli végszava zendül,
Hadd nyelje el azt az aczéli zörejt,
A trombita hangja, az ágyúdörej,
S holt testemen át
Fűjő paripák
Száguldjanak a kivitt diadalra,
S ott hagyjanak engemet összetiporva!

százalékának elesése. A terep és hadállási viszonyok szerint Bem seregének egész balszárnya, sőt ezentruma is igen könnyen menekülhetett a Fehéregyház fölötti erdőbe, hova az orosz lovasság nem ildözte s nem is ildözhette őket és csupán jobb szárnyát, összesen alig 1000 embert, érte el a bekerítés, leapritás vagy elfogatás veszélye. Ötszáz foglyot az oroszok csakhamar eleresztettek. Honnan támadhatott tehát az 1200 halott?

Eötvös Károly.

kedő hatalmas vármegyeház homlokzata előtt, honnan 1849 július 31-én egész nap izgatott tömeg szemlélte aggodalmasan az előtte elterülő harcztéren folyt véres viadalt, látta hordágyon beszállítva Skariatint és átélte az alatt fekvő utcák sebesült-szállítási borzalmait, — épen a várfokán Petőfinek jól sikerült bronzszobra áll, honvédruhában ábrázolva a költőt. Arczsal délkeletnek a csatatér felé néz s baljával arra int, hol negyvennyolcz évvel ezelőtt ágyútűzben állott s hol hátrább a honvédemlék emelkedik.

A 330 cm. magasságú bronzöntvény egy 330 cm. átmérőjű és 340 cm. magas, csiszolt kő talapzaton áll, melynek oldalain 15 nyelven e felirat olvasható:

«Szabadság, szerelem:
E kettő kell nekem.»

Segesvár keleti végén még egy korábbi emlék is hirdeti a költő nevét. Ez egy kitünő, bő vizű forrás az országút mellett, kőbe foglalva, csörgővel és a hegyoldalba épített kőfal háttérrel ellátva. Ezt gróf Haller Ferencz főispánsága

A SEGESVÁRI VÖLGY DÉLRŐL. — A hol Petőfi elesett.

SEGESVÁR. — Vágó Bertalan főnyéke után.

alatt «Petőfi-kút»-nak nevezték el s hasonló felirattal is ellátták.

E közleményekhez, valamint a csataternek általam szerkesztett térképéhez az ismert kút-főkön és saját tudásomon kívül néhai gr. Haller József kézirat-gyűjteményét is használtam, a ki Bem és Petőfi iránt táplált vonzalma által lekesítve, éveken át folytatott nagy kiterjedésű levelezés, személyes érintkezés és helyszíni tanulmány alapján sok becses anyagot gyűjtött össze a július 31-iki eseményekre és szereplőkre vonatkozólag.

E gyűjtemény, melynek használatra átengedéseért itt is köszönetet mondok, gr. Haller János udvarhelymegyei főispán úr birtokában van, hol további feldolgozásra vár.

Kozma Ferencz.

PETŐFI SÍRJÁNÁL.

(A segesvári emlékünnepen szavalta a szerző.)

Petőfi! Petőfi! Rázd meg sírhalmodat!
Pendíts meg elméműt, kettétört lantodat!
Szakadozott húrján lobogó láng égjen,
Fürozd meg a lelkünk lánglelked tüzeiben!
Gyűjtsd föl a szívünket, mert, óh jaj, kialszik!
Dobogása is már alig-alig hallszik...
Tűzet nekünk, tűzet abból a vulkánból:
A szabadság fényes, piros hajnalából!

Te voltál, Petőfi, legelső sugara,
Ragyogó reménye, hajnali csillaga!
A te dalod szülte a szent szabadságot,
Mint a kikelet a mosolygó virágot;
Dalod kovácsolta bilincséből a kardot,
Zúgó zivatarban mindig ott viharzott,
Ott esengett, kongott a templom harangjában:
A székely ágyúknak bömbölő szavában...

Vérrózsákat dobott sötét ég boltjára,
Babért font a honvéd vérző homlokára,
Daloddal hűnta be a szemét örökre...
Szállt a dalod tovább zúgva, mennydörögve,
Szállt a dalod tovább, mindegyre halkabban...
Ide tért, itt zokog most e sírhalomban!
Szabadság alkonyát siratva siratja,
Vele sír a hősök koszorús csapata.

... Halljátok-e, hogy zeng daltól e sírhalom!
Kardok csattogása csörtét át a dalon...
Zúgva, mennydörögve a harcot folytatják,
Dobog a föld szíve: éljen a szabadság!

Vagy tán meg se haltál? Ez a hír csak költött?
Halhatatlan valód új alakot öltött?
Mint csalogány zengés erdők rejtekében,
Elveszett édenről szomorúan, szépen,
Hogy az esti csillag reszketve aláhull
Bűvös dalodra a fénylő magasságból?
Tán felhő képében gyászolod hazádat?
Behorítod, mint a legfeketebb bánat?
Vagy te vagy az égnek haragos villama?
Fenyegeted a sok szarnokot cikázva?
Óh! cikázz, te villám! Sújtsd agyon, a hány van!
Ne legyen egy nép se porban, rabigában!

Pósa Lajos.

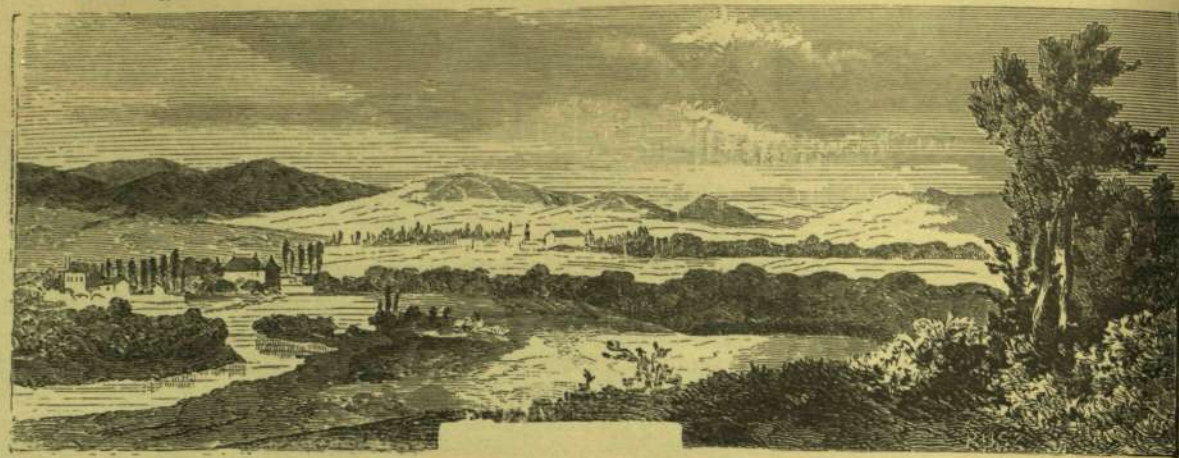
PETŐFI.

Hajnal viradt, hajnal derült,
Fényes hajnal a hazára:
Te voltál a csengő szavú,
Édes ajkú pacsirtája;
— A szunnyadók ébredtek,
Friss fuvalmak lengedeztek
A parlagos mezőségen...
Szorgoskodtak hí munkások,
Szívre, észre óriások; —
Édes dalod fenn csattogott
A sugárzó tiszta égen!

Kerekedett nagy zivatar,
Harcra hítt egy szörnyű óra:
Te voltál a zengő szavú,
Harsány hangú riadója!
— Ágyú dörgött... föld dübörgött...
A pokolban a hány ördög,
Valamennyi mind ránk támadt; —

A buni hegyek.

Fehéregyház.

A SEGESVÁRI VÖLGY KELETRŐL.

Am a félistenek serege
Vaskarjával visszaverte!
— Lanttal, karddal elől mentél
S lelkesedés járt utánad!

Segesvári csataterén,
Ott kiejtéd a kezedből; —
Örök Isten jobbja mellől
Nézesz ránk most az egekéből.
Hozsánázó néped felett
Mosolyog az egyik szemed,
Elborúl a másik,
S haragos villámot szórja
A hitvány ünneprontókra,
Kik gyűlölik szived — szívünk
Leghőbb dobbanását!

Lampérth Géza.

MURAVIEV OROSZ KATONAI IRÓ A SEGESVÁRI CSATÁRÓL.

Az 1849 július 31-én Segesvár alatt vívott csata lefolyását minden részleteiben eddigéleg még nem írták meg. Bem a hadvezér, nem volt író; ama nagy idő még életében maradt néhány szemtanúja legfeljebb a csata némely mozzanatait ismert; az orosz katonai írók pedig többnyire a magyarországi hadi eseményekkel foglalkozván, a királyhágó tuli dolgokat csak hézagosan említik. Így Muraviev ezredes, ki Lüders orosz altábornagy vezérkarának tagja volt, a segesvári csatát a következőképpen írja le.

Görgei seregének kényszerült visszavonulása a Tisza mögé Lüders helyzetét Erdélyben nagyon veszélyeztette. Az egész hadjárat eredménye tényleg attól függött, vajon a magyar fővezér képes lesz-e seregével a Maros völgyébe eljutni, mielőtt a városi herceg (Paskievics) ellene egész erejét érvényesíthetné, mely esetben az Erdélyben álló orosz hadak Bem által szorongatva ismét Havasalföldre vonulhattak volna. Amde részint a Debreceznél szenvedett vereség, de leginkább az a körülmény, hogy a magyar sereg jó nagy része Temesvár alatt vesztelgelni kényszerült, Rüdiger, Anrep és Haynau előrenyomulását a Duna bal partján lehetővé tették, minek folytán Lüders altábornagy arra határozta el magát, hogy Bemet teljes erővel megtámadja.

Bem július 30-án Segesvárt elfoglalta és ezen erős állodásában a terep kedvező voltát ügyesen felhasználván, majdnem biztosra vehette, hogy őt az a nélkül is gyenge orosz haderő nem fogja megtámadni. Tüzérségét, melyet minden alkalommal ügyesen tudott felhasználni, most is kéznél tartotta, székely zászlóaljainak kitaró szívósságára feltétlenül számíthatott. Hasfort, valamint Skariatint dandárnokok erős őrzésüknek összevágó jelentései szerint az ellenség a legfontosabb pontokat erősen megszállva tartotta s így meglepetésről még akkor sem lehetett szó, ha egy nagyobb csapattest kerülő utakon az ellenség háta mögé jutott volna. Végre néhány oláh pór vállalkozott, hogy két zászlóaljat a Segesvárt környező magaslatok egyik nyitva hagyott szorosán át a völgybe vezet.

Az ilyformán tervezett meglepetés végrehajtását Skariatint tábornok szokott ügyességével keresztül is vitte. A magyarok gyalogsága az első rohamot visszaverte ugyan, sőt egyes osztályainknak roppant veszteséggel hátra kellett vonulniuk, de a folyton előre tödulő tömegek végre tért nyervén, a terep nagyobb részét elfoglalták. Bem ágyúi sorainak hosszú barázdákat vágtak, de a finn vadászok, valamint derék gyalogosaink szuronytámadásokkal a harc kimenetelét javukra dönték el. Skariatint tábornokot egy ellenséges ágyúgolyó megölte s a kíséretében levő Duvernois mérnökárk őrnagy* szintén halva fordult le lováról. Mindezek dacára a mieink oly elemi erővel törtek előre, hogy a nyomukban járó kozákságnak csak a menekülő töredékére s elfogatására volt szükség szorítkoznia. Az ellenség vesztesége halottakban és sebesültekben 4—5 ezer emberre tehető; ** maga Bem is csak nehezen menekült. Kocsiját a hadi pénztárral együtt, valamint a vezérkar irodáját lovasaink elfoglalták. A segesvári csata után az ellenség erejét végképen megtörtnek lehetett tekinteni, s a császári szövetségesek hadai Erdélyt teljesen meghódították.

Ennyiből áll Muraviev munkájában a Segesvári véres nap leírása. Az ugyanakkor nyom nélkül eltűnt Petőfit egy szóval sem emliti meg. Petőfi Sándort, ki Bem katonai kíséretében tartózkodott, valószínűleg a menekülő gyalogságot üldöző doni kozákok ölték meg. Erre vall Muraviev azon fenn idézett mondanása, mely szerint a finn vadászok rohamát követő általános szétbomlásban az orosz lovasság már csak a menekülő töredékére s elfogatására szorítkozott.

OREUSZ OROSZ KATONAI IRÓ CZIKKE A SEGESVÁRI CSATÁRÓL.

Lüders tábornok csapatai július 24-én érkeztek Segesvárra s «a szász lakosság részéről a legszívélyesebben fogadtattak; Segesvár lakói ugyanis nem rokonszenveztek a magyarokkal, szabadítókat látták az oroszokkal».

Szebentől Segesvárig terjedő úton nem volt magyar hadsereg, és csak Segesvárotól értesült Lüders, hogy jelentékeny számú magyar csapatok vannak Maros-Vásárhelyt — közöttik maga Bem is — és Udvarhelyt — az oroszoktól megszállott pont e szerint oly természetű volt, hogy a mennyiben mindkét városból két-két út vezetett oda, úgy az egyik, mint a másik oldalról lehetett várni a támadást. Természetes, hogy a hadsereg elhelyezése ennek megfelelő volt; a balszárny csapatai megszállották a marosvásárhelyi és udvarhelyi utakat. Különben Lüdersnek határozott terve még nem volt, részint be akarta várni Dyk megérkezését, részint pedig kémeinek jelentését, de már akkor forgatta agyában azt a szándékot, hogy Maros-Vásárhely ellen megy s onnét, a székelység fő fészkeiből kiszorítja a magyarokat. Támadást a magyarok részéről nem igen várt, s ha még támadni akarnának, ez szerinte legkevésbé várható Udvar-

* A Segesvárnál elesett Duvernois őrnagy fivére a porosz seregben mint tábornok szolgált. — A közlő.

** Muraviev ezredes még jobban túlozza az elesettek számát, mint Oresz, mert a magyar sereg összes száma sem ment többre ötötől ezernél.

hely felől, mert ismervén Dyknek Köhalomról való kiindulását, oldaltámadásra számíthattak. Lüders főgondját a marosvásárhelyi útra fordította, de hogy minden, ámbátor valószínűtlen eshetőségre is készen legyen, a Segesvárnál összegyűjtött csapatokat úgy helyezte el, hogy védhesse magát, bármely oldalról jöjjön is a támadás.

És valóban a támadás onnét jött, merről legkevésbé várták — Udvarhely felől. Bem Udvarhelyt összeszedte seregét és minden késedelmesség nélkül Segesvár ellen ment, és július 30-án este már Ördögfalván állomásozott.

Július 31-én reggeli félkilenczkor Lüders értesült az előőrsöktől, hogy az udvarhelyi úton jelentékeny ellenséges sereg halad, s élén lovasság látható. Ez a tudósítás nagyon valószínűtlennek tetszett, s némelyek úgy okoskodtak, hogy az ellenségnek nézett csapatok Dyk tábornok hadosztályát képezik. Nem sokára új értesítés jött, mely szerint a magyarok szorítják az előőrsöket. Lüders ez alkalommal a marosvásárhelyi úton fekvő táborban volt, s helyettese, Skariatint vezérőrnagy, rögtön értesítette őt az esetről, maga pedig a csapatokhoz ment s megtevé az intézkedéseket.

A Segesvár és Fehéregyháza közti tér, melyen a két fél találkozásának kellett végbe mennie, kis völgyben fekszik, melyet éjszakeről a Nagy-Küküllő zár el, délről pedig az udvarhelyi út felé alatta nyúló erdős hegyek határolnak. A völgy közepét kis, kanyargó, de járható partokat képező patak szel át, a patak, az út s a Nagy-Küküllő közötti tért oly magas kukoricza borította, hogy az uhánusok sem látszott ki belőle, a helység felé a kukoricza gyérből vala. A mező déli, az úttól a hegyekig terjedő részét gabonakereszték fedték.

Skariatint az említett patak mögött helyezte el a csapatokat. (Lásd a tervrajzot.)

A közepén — az úttól délnek fekvő magaslaton — a 7-ik ütegből hat ágyú foglalt helyet, melyeket a lyublíni ezrednek a hegyen fekvő erdő szélét megszállott 4-ik zászlóalja fedezett; két ágyúja ugyanazon ütegnak az uton állott a hid irányában, fedeztetve a 3-ik zászlóaljtól.

A jobbszárnyon, az erdőben volt a 2-ik zászlóalj. A balszárnyat az odesszai uhánus ezred négy eszkadrona és az 1-ső doni kozák-ezred 3 szotnyája képezte s Demidov tábornok vezette.

Tartalékban maradt az 1-ső lyublíni s az 5-ik vadász-zászlóalj, úgy szintén a 6-ik könnyű üteg divíziója és egy század árkasz.

Lüders megérkezvén a hadállás színhelyére, helybenhagyta a diszpozíciót s csak a jobb szárnyat erősítette meg az 5-ik vadász-zászlóalj két századával, melyek az erdő szélén foglalván állást, igen alkalmasak néztek a cselekvésre. Azután a hegyről végignézte az ellenséges hadállást, s bár meggyőződött annak csekély számáról, mégsem találta lehetségesnek, hogy a marosvásárhelyi uton elhelyezett csapatból hozzon erősítést, mert attól tartott, hogy az utóbbi helyről fog érkezni a magyarok fő-támadása, míg az Udvarhely felőli demonstráció is lehet. Bajos is lett volna másképen magyarázni Bem merészegét, hogy az orosz főerőt ily kis számú sereggel merete megtámadni.

A visszavonulás lehetőségéről szintén volt gondoskodva, mert a városban levő társzekereket kivonták s a megyéségi utra helyezték el.

Ezalatt a magyarság folytonosan előre nyomult; mikor pedig elérte Fehéregyházát, Bem a helységtől balra kiküldött nyolcz ágyút s fejedetül négy zászlóalj gyalogságot. Harezi vonalának jobbszárnyán volt a lovasság, a balon pedig több zászlóalj.

Lüders és Skariatint a 7-ik számú üteg állása mellett emelkedő dombról nézték a magyar oszlopok mozdulatait. Lüders féltizenegyor átadta Skariatinnak a vezérletet s Engelhardt csapatahoz akart vonulni; azonban alig kezdett lefelé haladni a dombrol, már a magyarság egyik ütege megnyitá a tüzelést s egy ágyúgolyó mel-lén találta Skariatint, kit rögtön a városba szállítottak, hol négy óra múlva ki is múlt. A sereg vezérletét Ivin vette át. Lüders e közben megfordult Engelhardt csapatánál, kiadta a rendeletet s visszatért a harc vonalhoz, hol már mac-kacs harc folyt.

A magyar tüzérség tüzelése mindinkább erős-bödött. Ennek védelme alatt a gyalogság egy

része rohamot intézett a lyublíni ezred 2-ik zászlóalja és a vadász-zászlóalj két századától megszállt magaslat ellen. A támadó gyalogság erősítésére siető gyalog csapatok nyilván-valóvá tették Bem szándékát, azaz: visszanyomni az egész hadállás kulcsát képező jobb szárnyat. Ehhez járult az ütegek megerősítése olyannyira, hogy délutáni egy órakor már 12 ágyú működött az oroszok ellen. A tüzérség mesteri tüzelése elárulta Bem jelenlétét; a nagyobb közökre elhelyezett ágyúk ugyanis szinte minden lövésnél összpontosították a tüzelést az orosz hadállás valamely pontjára s a jobb szárny ellen működő s folyton erősödő gyalogsággal egyetemben tetemes károkat okoztak. Segesvár lakói, az első lövés hallatára befogván lovaikat, szakadatlanul vitték a sebesülteket a bekötözés helyére.

A magyarok minden lehető megtették a jobb szárny ellen, de az oroszok az erdőben konokul tartották magukat; többször támadtak a magyarok szuronyt szegezve, s mindannyiszor visszaverettek. Két óra táján azonban mégis közelebb nyomultak, s oly erősen kezdek támadni, hogy Ivin jónak látta két századot küldeni erősítéssel az 1. lyublíni zászlóaljból; azon felül a 6-ik könnyű üteg divíziója Lüders parancsára, az attól balra fekvő patakánál, szabadabb helyre állítottatott fel; az uhánusok és a kozákok előre nyomultak, fenyegetendő a magyar jobbszárnyat.

Négy óra táján a 7-ik könnyű üteg már ellőtte minden készletét s a helyzet kritikussá válhatott volna, ha Lüders, ki nem sokkal előbb értesült arról, hogy a marosvásárhelyi uton ellenség nincs, nem küldi a csatasíkra a 4-ik üteget, mely rögtön felváltotta a 7-iket; ugyan-ekkor elküldte a lovasságot is a magyar jobbszárny megkerülésére. Bem látva a megkerülési mozdulatot, a harc vonalhoz szöget képezve állította fel huszárjait s folytatta kegyetlen támadását a jobbszárny ellen; de minden siker nélkül.

Öt óra körül az orosz tüzérségnek sikerült két löporzacsoktól fölszakítani; a lovasság Lüd-ers parancsára rohant a magyar huszárookra, visszaszorította őket s hátrálni kényszerítte a jobbszárnyon álló gyalogságot.

Ez a mozdulás jelül szolgált az oroszoknak az általános támadásra. A tüzérség előre nyargalt s szórni kezdte a kartácsokat; a lovasság pedig szétrobbantotta a jobbszárny karréját. A magyarok csakhamar hátrálni kényszerültek, a mit nagy rendetlenségben tettek meg; azonban a minden oldalról rájuk rohanó uhánusok és kozákok az úttól és Fehéregyházától jobbra fekvő ugarolt földekre szorították őket, hol úgy a gyalogság, mint a tüzérség csak nagy nehezen bírt mozogni. Ez csak növelte a rend fölbomlását. Ha elfoglalták volna Fehéregyházát, ellenállhattak volna a lovasságnak s rendbe is jöhettek volna, de e falut iziben elfoglalta az orosz gyalogság. Fehéregyházán túl a magyar csapatok közt már teljes rendetlenség uralkodott; az uhánusok és kozákok élve az alkalommal, folyton üldözték a menekülőket s nem engedték őket rendeződni. Az üldözés Ördögfalvánál a teljes sötétség beálltával ért véget.

A magyarok körülbelül 1200 halottat, 500-nál több foglyot, 8 ágyút, 4 löporzacsokot, nagymennyiségű fegyvert, sok társzekeret — meg-rakva élelemmel s más vagyonnal — vesztettek. A szekerek közt volt Bem kocsija is, min-

Bem. rajzolta Pörfelbauer

den rajtavevővel és iratokkal; az elvett tárgyak közt ama diszkard is, melyet Kolozsvár polgáraitól kapott.

Bem, bár lábán csak könnyen volt megsebesülve golyótól, az általános futások alig bírt megmenekülni, s ez csak úgy sikerült, hogy oda hagyta kocsiját s lóra lútt; az úttól balra eső mezőnek irányozva futását mocsáros közé jutott, hol másnap reggelig rejtőzött, s csak ezután érte el nagynehezen Keresztúr.

A veszteség orosz részről a következők voltak: 1 tábornok s 40 ember a legénységből megöltet; 2 törzstiszt s 145 ember a legénységből megsebesült; 5 tiszt és 33 közlegény könnyű sebet kaptak.

A segesvári csata Bemnek utolsó működését képezi a Székelyföldön. Azon tettet, hogy az orosz főhadérőt 6—7 ezredből álló sereggel támadta meg, könnyelműségnek lehetne nevezni, ha nem világíttatnék meg Lüdersnek Paskievicshez intézett jelentése által, melyből kitűnik, hogy Bem tévedésben volt a Segesvárnál levő haderőről, azt híven, hogy csak kisebb csapattal van dolga. Különben nem szabad feledni, hogy Bem általában nem ítőzött a döntő ütközetektől. Ez az erélyes taktika, mely az osztrákok ellen gyakran sikerült, megfelelő sereggel szellemének, mely vitéz volt, de rozslú figyelmesség. Katonáiban csak támadással tarthatta fenn a bátorságot, s minden visszavonulást könnyen fajult rendetlen futással és rendszeren csüggedést okozott. Meg kell adni, hogy katonái jellemét s a terep sajátosságait nálánál jobban kiaknázni nem lehetett, s hogy bár csekély számú volt serege, megtett minden tőle telhetőt. Majd itt, majd amott támadva elvonta elleni figyelmét s kétségben tudta tartani terveit illetőleg.

Most, miután a Székelyföld elveszett működése számára, s a szövetséges seregek hálózata mindinkább összefűzött vonul körülötte, csak két út állott előtte: vagy erővel törni rajta keresztül, vagy pedig mesteri manőverrel. Az előbbi nem sikerült, de azért nagyon ügyesen használta fel az egyedüli utat, mely neki nyugaton kínálkozott, és azzal a mesterfogással, melylyel a télen Puchner ellen élt, átsiklott az orosz sereg közt, s ott ütötte fel fejét, a hol legkevésbé várták.

EÖTVÖS KÁROLY MEGJEGYZÉSEI OREUSZ CZIKKÉRE.

Eötvös Károly 1874-ben és 1875-ben ismételve meglátogatta a segesvár-fehéregyházi csataterét s gróf Haller Ferencz társaságában és utmutatása mellett gondosan áttanulmányozta az ütközet részleteit, s Petőfi életének helyi és időbeli körülményeit. Oresz fentebb közölt cikkére megjegyzéseket téve, lapunk 1881-dik évi 41-iki számában így írt a segesvári ütközet lefolyásáról.

Az orosz írónak a segesvári csatáról írt ezen hézagosa rajza több irányban némi megjegyzéseket tesz szükségesekké. Mindenek előtt meg kell jegyeznünk, hogy ezen csata-leírásban csak az orosz és osztrák tábornoki adatok s hadijelentések használtattak fel s nem egyúttal a magyar hivatalos adatok is. Nehéz is lett volna ezeket felhasználni, miután ezek — tudomásunk szerint — sem akkor, sem később tüzetesen össze nem állítottattak s Bem seregének egyes részéről, e részek számszerű erejéről s a csata kezdetén történt felállításáról, valamint a csata folyamata alatt tett mozdulatairól csakis egykoronak a csatában részt vett egységek nyilatkozatainak gondos egybevetése után lehetne megközelítően szabatos képet alkotni magunknak.

Az orosz író Lüders segesvári hadtestének egész létszámát nem közli. E hadtest az osztrák tábornoki adatok szerint 10 zászlóalj gyalogságból, 14 lovas századból, 4 egész üteg tüzérségből állott s összesen mintegy 12 ezer főnyi erőt képezett 32 ágyúval. E szám alatt pusztán a kombattáns elemet kell érteni s ebben az utászok, szekereszet, stb. nem szerepelnek. A gyalogságban több vadász zászlóalj s a lyublíni ezred volt, a lovasságot az odesszai uhánus ezred s az első doni kozák ezred képezte. Voltak azonban egyéb ezredek is egyes zászlóaljak s illetőleg századok

által képviselve, mind a gyalogságnál, mind a tüzérségnél.

Bem haderejét mind az orosz, mind az osztrák források mintegy 7000 főre teszik 12 ágyúval. Ez azonban kézzelfogható nagy túlzás. Bem hadereje ugyanis nem állott egyébből, mint azon kis sereg maradványából, melylyel ő július 22-ikén Moldvába tört. Ez állott a betérés előtt 2000 gyalog és 1000 lovasból. Ezen kívül magához vette Damaszkusz hadtestét, mely július 23-án Inczedy divíziójával s 3 zászlóalj erősítéssel együtt tett 5000 embert minden fegyveremből. Összesen lenne e két csapat 8000 fő.

Ámde Bem a maga csapatával július 20-án és 21-én Clam-Gallas osztrák tábornok ellen csatázott Szemerja és Szepesi-Szent-György között, 22-én az ojtosi szoroson Moldvába tört, 23-án Ustrugoff orosz tábornok seregével Hírsa mellett ütközött, de miután a várt önkéntesek és segédsapátok sehonnán nem érkeztek, 25-én már ismét visszajött az ojtosi szoroson Erdélybe. Ha figyelembe vesszük, hogy e kis csapat hat napon át háromszor ütközött s folytonosan erőltetett menetben ki Moldvába s onnan Erdélybe vissza, már július 30-án Udvarhelynek s onnan Maros-Vásárhelynek kerülve Segesvár közelében volt, s ha figyelembe vesszük, hogy ekkor már a sereg önkéntesek által soha nem szaporodott, ellenben a sebesültek, kifáradtak elhagyásával folyton fogyott, e csapatot az eredeti létszám felénél többre semmiképen sem vehetjük fel.

Ugyan e sorsa volt Damaszkusz hadtestének is. E hadtest július 23-án Grottenhjelms orosz hadtestével szerencsétlenül ütközött, mind Szász-Régnél, mind Radnótfájnánál s innen Maros-Vásárhelyre vonult vissza. Itt vette őt fel Bem a maga seregébe s az ekként egyesült két sereg itt becsültetett hozzávetőleg mintegy 6000 főre. De még e sereg sem volt az, melylyel Bem Ördögfalva — másképp Héjasfalva — és Fehéregyháza felé vonult, mert ennek is egy, noha kisebb részét, mintegy 2000 embert Gál Sándornak engedett át. A minék az volt az indoka, hogy Bem terve szerint Lüdersnek Segesvárról álló seregét egyszerre két oldalról, úgy mint nyugat felől az udvarhelyi uton Bem-nek, éjszaka felől pedig a vásárhelyi uton Gál-nak kellett volna megtámadni egy időben, összevágó terv szerint. Lüders maga is így számított s ettől félt s félelme nem is lehetett alaptalan, mert ha a támadás csakugyan így történnék, az a hadsereg, melynek centruma Segesvár, s mely egyik szárnyával az udvarhelyi, másik szárnyával a vásárhelyi úton kénytelen verekedni, a tökéletes megsemmisülésnek nézhet elébe, miután a két szárny mindegyikének egymástól teljesen függetlenül kell verekedni, mint két külön hadtestnek s miután visszavonulási vonala egyiknek sincs, s ha csak egyik szárny is visszanyomatik, az egész sereg a rendkívül kedvezőtlen terepviszonyok miatt Segesvárt, mint egy kijárat nélküli katlanban mindenestül az ellenfél marta-léka leendett. Hogy nem így történt: annak Gál Sándor kényszerű elmaradása s az orosz túlereje volt oka.

Bemnek Ördögfalva és Fehéregyháza közt működő hadteste nem 7000 emberből, hanem annak pusztán feléből állott. Sőt egykoruak és ott résztvettek állítása szerint a 3000 főnyi létszámot sem haladta túl.

Ez ellen vitt tűzbe Lüders először Skariatint, később Ivin és Demidov tábornokok vezetése mellett délután 4 óráig mintegy 5000 s később, midőn belátta, hogy Maros-Vásárhely felől nincs mit tartania, mintegy 8000 embert 24 ágyúval s hatalmas lovassággal, melynek tömeges rohamai alatt a magyar seregnek sem gyalogsága, sem lovassága meg nem állhatott.

Néhány megjegyzést kell még tennünk a mellékelt térképre, mely szintén az orosz író művéhez van csatolva s melylyel a terepviszonyokat s a csata folyama alatti mozdulatokat akarja megvilágosítani. A térkép maga a terepviszonyokat jól tünteti föl, de nem a csatát általában. E térkép szerint, ha a skála segítségével megteszszük a számításokat, nem egészen ezer holdnyi területen lett volna felállítva az orosz és magyar sereg összes tartalékaikkal s a magyar sereg visszavonulási vonala a fehéregyház-hejasfalvi úttól tökéletesen el lett volna szorítva, úgy hogy a magyar sereg csakis a Sárpatok irányában délnek fel az erdő, járhatlan hegyek felé menekülhetett volna.

Ez azonban nem így volt. Föl a hegyeknek sem lovasság, sem ágyú nem menekülhetett volna, mert arra utak nem vezetnek, pedig a lovasság és 4 ágyú megmentetett és pedig a Héjasfalva-Ördögfalva felé vezető jó úton.

A dolog úgy áll, hogy a szoros értelemben vett csatát még Fehéregyháza fölött délfelé legalább 1 kilométerrel s Fehéregyháza mögött kelet felé legalább 2 kilométerrel kiterjedett. Ez már nincs kirajzolva a mellékelt orosz térképen. A hol az orosz lovasság szétverte a magyar gyalogsági négyzetet, a hol egy helyben a legtöbb honvéde elesett, mintegy 180, s a honnan nem messze esett el Petőfi Sándor is, az a hely Fehéregyházától keletre fekszik. Ismétljük, ez a hely már nincs meg a mellékelt térképen.

A bekerítési mozdulat sem azon a vonalon hajtattott végre, mely a térképen A. D. F. betűkkel van jelezve. Bármily magas lehetett is ott helylyel-közvetlen július 31-én a kukorica, olyan nagy nem lehetett, hogy a magyar hadállás magaslátáról úgy a mint azt a térkép feltünteti, a kukoricában mozgó lovasságot észrevenni ne lehetett volna. A magyar hadállás legmagasabb pontja a térkép szerint a bekerítő mozdulat vonalához körülbelül oly magas és oly messze áll, mint a budai várhoz például a Lipót-templom, csak hogy a lejtő szép menetes, nem oly merdek, mint a vár oldala. Hogy oly magasságból és messzeségből szaggatott kukoricatáblák közt mozgó lovasságot észre ne vettek volna: az képtelenség. Hogy pedig maga Bem észrevette volna, mint az orosz író állítja, s mégis tovább folytassa az orosz jobb szárny elleni támadásokat s ne tegyen megfelelő védekezéseket: ez megint képtelenség, sőt még nagyobb, mint az előbbi. Nem Bemről, de a legkorlátoltabb eszű zászlóaljparancsnokról sem lehetne ekkora ügyetlenséget feltenni.

Nem is úgy történt. Hanem szemtanuk állítása szerint az orosz megkerülő lovasság a Küküllő jobb partján azon úton indult ki, mely Bún felé vezet, mely falu Fehéregyházával csaknem szemközt a Küküllő völgy éjszakai magaslatain fekszik. De valószínűleg nem maradt meg az uton, hanem levonult a folyam partjára, részint azért, hogy gázlót keresen, részint azért, hogy ennek fűzése és rekettjei árnyékában észrevétlenül vonuljon fölfelé a folyamnak. — Gázlót könnyű volt találni, talált is Fehéregyháza mögött s itt nem hátban, hanem oldalt támadta a magyar sereget. Ha hátban támad: akkor egyenesen elzárja a héjasfalvi utat s az esetben lovas

és ágyú nem menekülhet. Tényleg a visszavonuló magyar sereg utócsapatai elől el is zárta s itt e ponton, körülbelül a gr. Haller Ferenc által körülültetett és ápolit honvédsír körül kell keresni — ha megtalálható — azt a helyet is, hol Petőfi elesett. Mert itt szélesebb levén a sík, a nyílt tér, véletlen lovassági roham elől nehéz és kivételes volt a hátramaradtak menekülése. Ha Petőfi az orosz térkép bármely pontján áll a magyar hadálláson: neki, mint akkor tényleg nem kombattánsnak, könnyű szerrel lehetett volna fel a hegynek az erdő felé menekülés.

Még néhány szót a magyar sereg veszteségéről. E veszteséget osztrák és orosz források 1200—1300 halottra és 500 fogolyra számítják. Holtak és foglyok száma nem ít ki ily kerek számra. Hol vannak a sebesültek? Orosz részről meghalt 41. Ennyi halottnak bármily megszárlás esetén is nem 1300 halott felel meg. — Még ha remélés szállta is meg a magyar csapatokat: egyes részek kitűnően harcoltak s gyáván, összetett kézzel valószínűleg nem vették be a halált. A szomorú tény az, hogy az orosz sereg lelte a foglyok egy részét, a százasok és oláhok pedig az nap este és éjszakán agyonverték a sebesült honvédeket. Csakis így érthető ama nagy halottszám.

Az orosz íróknak egyébiránt valami különös ellenszenvet vagy elfogultságot nem vehetünk szemére. Ő nem ismeri a magyar tábori adatokat s személyesen nem tanulmányozta a segesvári csatát terepviszonyait. Tévedései innen erednek.

A Kossuth Lajos-utcai régi Jankovics-ház (6. szám), a hol Petőfi 1846—47-ben, és a Koch-féle ház (10. szám), a hol 1845—46-ban lakott. (Most lebontattak.)

A régi Marezibányi-ház Budapesten, a hol Petőfi 1849-ben lakott. (A ház Dohány-utca felőli része; ma Kerepesi-út 12. szám.)

PETŐFI HALÁLÁRÓL.

Körülbelül a gróf Haller Ferenc által körülültetett és ápolit honvédsír táján kell keresni — ha megtalálható — azt a helyet, hol Petőfi elesett.* Mert itt szélesebb levén a sík, a nyílt tér: véletlen lovassági roham elől nehéz és kivételes volt a hátramaradtak menekülése.

A mennyire lehet, rámutatok a nyomokra, melyek engem e föltevére vezettek.

Petőfi a csata alatt Bem közelében, lehet mondani törzskarában volt. Ez természetesen nem azt teszi, hogy az egész csatádó folytan szakadatlanul Bem személye mellett tartózkodott. Ellenkezéleg. Szemtanuk, bajtársak állítják, hogy Petőfi a csata folyama alatt jó darabig ismételve oly helyeket keresett föl, honnan az orosz sereg s a csata egyes távoli jeleneteire is elláthatott. Ez természetes. Oly lélek, mint Petőfié, a csatanap izgalmai közt nem szunyókál, s vagy részt vesz a verekedő csapatok mozdulataiban, vagy legalább nézi azokat, s ha lehet: az ellenfelet is.

Itt pedig lehetett.

A csata kezdődött 10 és 11 óra közt s délután 2 óráig változó szerencsével folyt. Eddig leginkább csak az ágyúk működtek. Skariatint orosz tábornok körülbelül ott esett el, a hol most síremléke áll. Ágyugolyó találta Bem azon ütegéből, mely körülbelül ott volt felállítva, a hol a

* Eötvös Károly a helyszínén végzett tanulmányai alapján abban a nézetben van, hogy Petőfi menekülés közben az orosz lovasság fegyverei által, a legnagyobb valószínűség szerint Fehéregyháza alatt, az országút másik oldalán levő két honvédsír táján esett el. Ez volt meggyőződése gróf Haller Ferencnek is.

A piaristák budapesti iskolájának Kötő-utcai része. (A hol az a tanterem van, melyben Petőfi 1834—35-ben tanult.)

Sárpatok a segesvár-fehéregyházi út kettészeli. Ez ütegtől s ennek környékéről az oroszok segesvári hadállását meglehetősen látni lehetett a három-negyedfél kilométernyi távol-

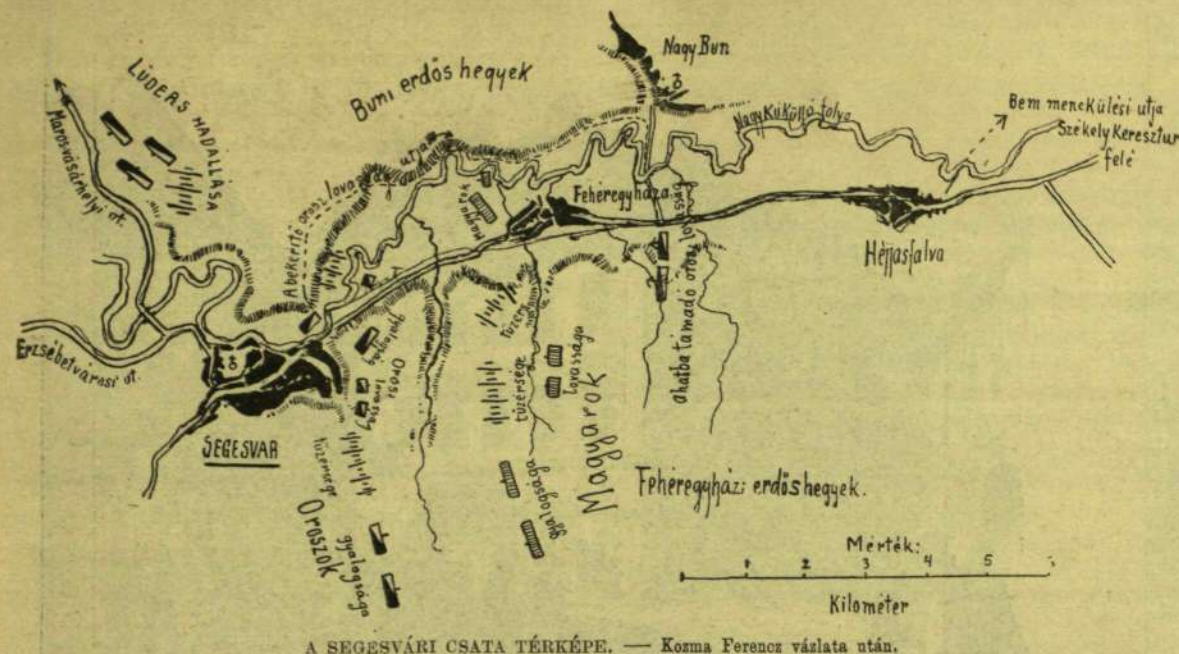
Az algyeménium-emelet, melyben Petőfi 1836-ban lakott.

A régi jegyzőház, melyben Petőfi 1833-ban lakott.

Evangel. templom és paplak.

A SEGESVÁRI CSATA TÉRKÉPE. — Korma Ferenc vázlata után.

lóra kapott s huszárjainak fedezete alatt így menekülhetett. *Petőfi* gyalog maradt, ő tehát a kozákok elől meg nem menekülhetett.

Petőfi minden valószínűség szerint a központon volt, s azért menekülése csakis arra volt lehetséges, a merre Bemnek, tehát az országúton. Ámde ezt már a kozákok elfoglalták s azért *Petőfi* is osztozott gyalog társainak sorsában. Ezek részint szorítva, részint menekülve az országúttól délre fekvő magaslat felé tartottak, azonban utolérve és bekerítve legnagyobb részben lekasaboltattak.

A *Haller*-féle honvédsírban pár száz hősnék porladozó csontjai pihennek. Hogy minden honvéd nem ide temettetett: az kétségtelen. A Fehéregyházától nyugatra és délre, valamint a héjasfalvi hid körül esettek az oláh nem hurcolta egy helyre össze. Lustasága s munkájának ingyenessége nem engedte azt. Hanem a legnagyobb részt eltemette ott, a hol megtalálta, legfőkébb 10-ével, 20-ával hordta őket össze.

A *Haller*-féle honvédsír se véletlenül van ott, a hol van. Itt kellett lenni egy oszobban a legtöbb holtak és haldoklóknak, mert itt volt a menekülőknél nagyobb veszedelem. Itt volt pedig azért, mert a bekerítő orosz lovasság e tájt gázolván át a Küküllőt, itt lepte meg oldalban és hátban a honvédsereget.

Valószínű, hogy itt pihennek *Petőfi* hamvai is. S méltó helyen pihennek. Mert imádott honának porával s dicső bajtársainak hamvaival vannak összevegyülve.

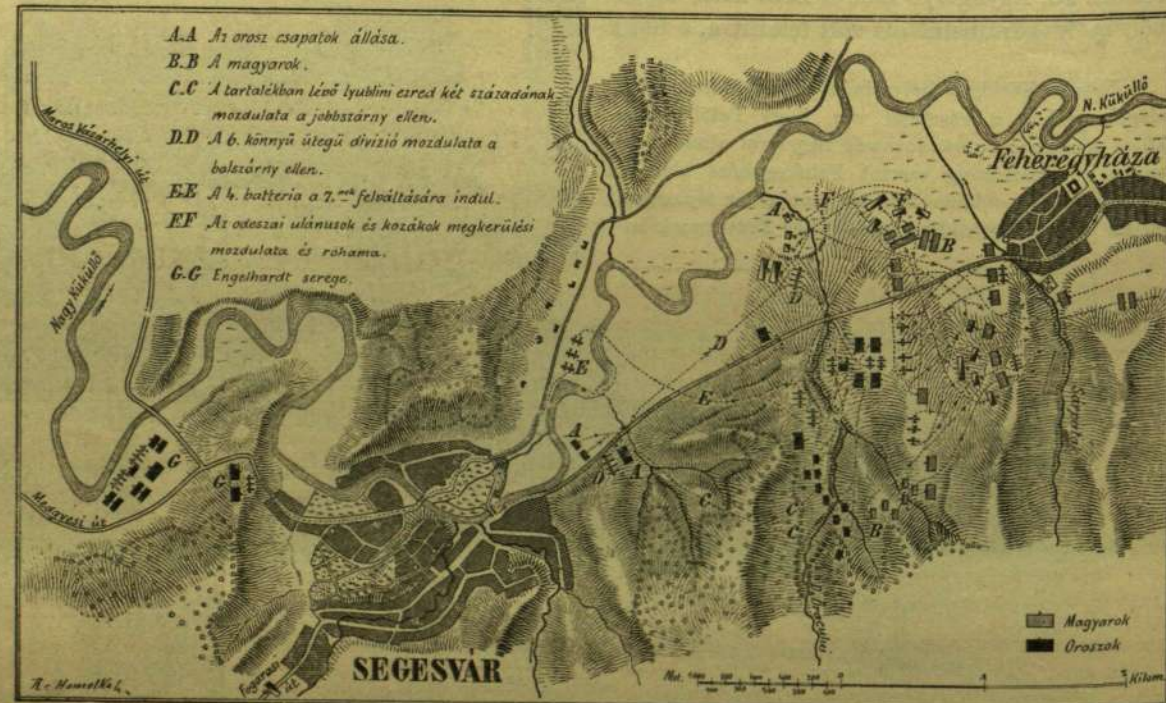
Eötvös Károly.

EMLEKEZETES HELYEK PETŐFI ELETÉBŐL.

A segesvári ünnepelés alkalmából ismét jól esik végig pillantanunk azokon a helyeken, a melyekhez *Petőfi* életének egy-egy mozzanata, egy-egy érdekesebb eseménye fűződik. Képzeltünk szinte ráismer e tüneményes ember lába nyomaira, mikor az ilyen helyek képeit szemlélgetjük, melyek szerencsére elég szép számmal vannak a nagy költő rövid pályafutásának minden időszakából.

E becses képek közül itt most a következőket mutatjuk be.

Legyen első már az időrendnél fogva is az a *kiskőrösi* szerény ház, melyben *Petőfi* 1823. jan. 1-én született. E „kisdud hajlék” ma a *Petőfi*-társaság tulajdona, mely azt emléktáblával megjelölve s általában jókarban tartva, *Petőfi* ereklyéinek múzeumává rendezte be. Ennél jóval külön épület az a *félegyházi* ház, melyben *Petőfi* szülei huzamosabb időt át laktak s melyhez a költő gyermek- és férfikorának számos gyöngéd emléke fűződik. Innen került először távolabbi iskolába *Sár-Szentlőrinczre*, hol

A SEGESVÁRI CSATA TÉRKÉPE. — Orosz orosz katonai író könyvből.

fahidon halad át. Erről a ponttól végig látni a völgyön egészen Fehéregyháza tájáig, hol a helység innesső oldalán domborodik az a nagy közös sír, s mellette még két kisebb sírhalm, melyekben több mint kétszáz honvéd s köztük a nemzet nagy költője is aluszsa örök álmát. A nagy közös sírdombot jelöli a most fölavatott egyszerű, de szép emlékoszlop, melynek tetején a turulmadár, régi őseinknek e bűbajos madara áll őrt a porladozó hősök hamvai fölött.

VIRASZTÓ DALOK.

— Edes anyám halálakor. —

I.

Sötét szegélyű fényes lapra
Nem volt a neved lenyomatva.
Ujság sem irt te rólad gyászkerettel,
Nyoma sem volt, hogy egy világ veszett el,
Mikor lehnyttad jószágos szemed!

Sőt hogy e hír ért — messze tőled,
Én sem zokogtam tüntetőleg;
Csak éreztem, hogy hitem ragyogása,
Mikép' borúl gyors napfogyatkozásba,
Utánad, én szegény edes anyám!

II.

A mi örömem volt
Egész életemben,
Akkor lett csak azzá,
Ha hozzád vihettem.
Ha te részt vehettél,
Edes anyám, az én örömemben.

Minden bánatomat
Könnyen elsrattam,
Ha egyszer azt tőled
Jól eltitkolhattam;
Hogyha nem láttalak,
Edes anyám, búsulni miattam!

Milyen megfordítva
Lesz már ezutánra...
Ott hull le, ha lesz is,
Örömem virága.
— S bánatomat mindig
Kisírhatom a sírod halmára!

Szabolcska Mihály.

BRASSAI SÁMUEL SZÜLŐHÁZA.

A száz esztendőskorában elhunyt nagy tudósunk már készen van az első nyilvános emléke. Toroczkó-Szentgyörgy községe díszes emléktáblát illesztett az ugyanottani unitárius paplak falára annak örök hirdetésére, hogy abban a szerény házban született Brassai Sámuel, kinek kihűlt földi maradványait csak pár héttel ezelőtt tették örök nyugalomra az egész magyar nemzet közrészvéte mellett a kolozsvári temetőben.

Az emléktáblát július hó 18-án leplezték le ünnepiesen, mely alkalomra nemcsak a művelt közönség és tudományos intézeteink küldöttei jelentek meg szép számmal, hanem Toroczkó-Szentgyörgy és a szomszédos községek egyszerű lakossága is oda gyülekezett gyönyörű népviseletében, mely e vadregényes vidéknek egyik külön nevezetessége.

Az emléktáblával fölékesített papírházon kívül e sajtószertű kecsességi népviseletet is bemutatjuk négy képen, melyeket *Dunky* ismert nevű kolozsvári fényképész ez ünnepélyes alkalommal ott a helyszínen vett föl. Ez érdekes csoportképek közül az egyikben egy jegyes párt látunk asszonyoktól körve, a másikon egy menyecskét és egy eladó lányt, a harmadikon korosabb asszonyok csoportját, a negyediken pedig egy csapat serdülő leányt. A képeinken látható népviseletnek legfestőbb és legjellemzőbb tárgyai az eladó lányok pártája, himzett mellű, vállú és újjú inge, tiszta fehér ruhája és rendesen sötét színű csipkés kötője, melynek felső szegélye szintén sötét színű s ezüst kapocsos övvel foly össze. A férfiak öltözetén kevés a helyi jelleg. Posztó mellényük, fehér daróc nadrágjuk és hosszú száru eszímájuk olyan, mint a többi székelyeké; csupán himzett sötét nyakkendőjük és alacsony kalapjuk sajátos, melyre a legények és vőlegények elől tesznek egy kis bokrétát olyan formán, mint a hogy a

AZ EMLÉKTÁBLA LELEPLEZÉSE BRASSAI SÁMUEL SZÜLŐHÁZÁN.

TOROCZKÓI LEÁNY-GYERMEKEK.

diszmagyar kalpag bogláros forgója szokott lenni. Nyáron csupán nyílt mellényt vesznek a pántos újjú ingre; télen ellenben ők is daróc zekét, vagy zeke alakú ködmönt öltenek, mint a székelyföld más vidékein. Természetők jámbor, békés, melylyel nagy szorgalom és takarékoság párosul, a mi e szép, de kevésbé termékeny vidéken nagyon is rájuk fér. E szép alkatú és egészséges nép körében látott napvilágot a páratlan tudós, ki poraiban is felejthetetlen büszkesége nemcsak szülőföldjének, hanem az egész magyar hazának.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A Szépirodalmi Könyvtár új kötetei. A Franklin-Társulat kiadásában megindult *Szépirodalmi Könyvtár*-ban, mely hazai és külföldi jelesebb művek gyűjteménye, ismét három munka jut a közönség kezébe. Minden kötet díszes kiállításban, acélszürke vászonkötésben jelenik meg, s áruk 1 frt. A sajtó alól legújabbban ezek a művek kerültek ki:

Atyafiak, regény *Csikó* Gergelytől, kinek drámaírói tulajdonai regényeit is oly vonzóvá és tartalmasá teszik. A porlekedő, örökséget hajhászó jó atyafiakat ismerjük már a szerző „Stomfay-család” drámájából. A regény szabadabb terén több a mulatságos mozgás, s a részletekben sok vidámsággal és jellemző vonással öregebbnek. — A másik eredeti regény „*Melyik erősebb*”, írta ifj. *Ábrányi*

TOROCZKÓI ASSZONYOK.

A TOROCZKÓI BRASSAI-ÜNNEPÉLYRŐL. — *Dunky* fényképei.

TOROZKÓI JEGYESEK.

A TOROZKÓI BRASSAI-ÜNNEPÉLYRŐL. — Dunky fiverek fénykép.

TOROZKÓI LEÁNYOK.

mezőgazdasági statisztikai munkálat költségeire. S a statisztikai összeírás 1895 november havában tényleg végre is hajtattott, a miniszter pedig megbízta az országos magyar kir. statisztikai hivatalt az így nyert anyag feldolgozásával; ez feladatának megfelelően, most ezen első kötettel megkezdte a feldolgozott adatok nyilvánosságra bocsátását. Ez a hatalmas terjedelmű könyv a gazdasági területének mérési ágak szerinti való megismerését, a birtokok kiterjedését, az állatállományt, a fogatok és gyümölcsfák számát, végül a biztosítást, a gazdasági iparvállalatokra s a felhasználható műtrágyákra való adatokat közli. E nagy mű négy kötetből fog állni, melyek pár hónap múlva egymásután jelennek meg meg s hű képét adandják jelenlegi mezőgazdasági állapotunknak. A jelen első kötet ára keménykötésben 10 forint.

Két világ közt, regény, írta Kövér Ilma. Megjelent a Singer és Wolfner-féle „Egyetemes Regénytárban”. Társadalmi regény, mely a mesében, alakjai rajzában s az előadás hangjában figyelmet érdemlő az íróról. Kövér Ilma, a szerző, néhai Kövér Lajos vígjátékíró és Kövérné Komlóssy Ida, a nemzeti színház elhunyt drámai művésznőjének leánya. Művét Jókai Mórnak ajánlotta. A könyv, csinos piros vászonkötésben 50 krajczárért szerethető meg.

A magyar szent korona balneologiai egyesületének 1896—97-iki évkönyve, összeállította dr. Löw Sámuel egyesületi főtitkár. A budapesti kir. orvosegyesület tevékenységének eredménye, hogy a hazai fürdők és ásványvizek érdekében megalakult a balneologiai egyesület, mely az eredeti kiállításon oly tanulságosan vett részt. Nagy hatáskörrel, melyet betöltött éjjel, melyben máris sok eredményt működött, tükrözi vissza az a 307 oldalra terjedő könyv, részletesen beszámolván az egyesület működéséről, s közölve mindazon javaslatokat, melyeket az egyesület a fürdők és gyógyító erjei források ügyének haladása érdekében tett. Az egyesület kongresszusain tartott értekezéseket is magában foglalja a könyv, melyet az egyesület tagjain kívül is sokan olvashatnak gyarapodással.

Angol könyv a Székelyföldről. Az EMKE annak idején Székelyföld címen megírta dr. Hankó Vilmos tanárral a székelyek monográfiáját. Ez a könyv legközelebb angol nyelven is megjelenik. A fordítást Boros György felügyelete alatt egy angol író végzi, ki teljesen bírja a magyar nyelvet,

sőt „Vándorlás Magyarországon” címmel Magyarországról egy útleírást is írta. A nyomtatást és kiadást Murray J. londoni ismert kiadó cég fogja végezni. E munka révén az erdélyi részek legszebb pontját a természeti szépségeiben, fürdőikben, ásványvizeikben, stb. gazdag Székelyföldet a legalapvetőbb megismerhet az utazni szerető angol közönség.

A jeles írók iskolai tárában megjelent: Iréne, szomorújáték 5 felvonásban, írta Kisfaludy Károly. Iskolai használatra készült kiadás, s jegyzetekkel és bő magyarázatokkal ellátta Vozári Gyula főgymnasiunasi tanár. Kiadta a Franklin-társulat, ára 50 krajczár.

MI UJSÁG?

A segesvári Petőfi-ünnep. A nagy költő halálának 48-ik évfordulóján állítják föl Nagy-Küküllő-megye fehéregyházi mezején, az 1849. július 31-én az oroszok ellen vívott csatában elesett honvédek emlékét, s ugyanakkor Petőfi ércszobrát Segesvár bástyáján, Kolló Miklós szép művét. Az ünnepélyre sokan elmennek, kivált az erdélyi részekből. A kormányt Sándor László Nagy-Küküllő megye főispánja fogja a segesvári Petőfi-szobor leleplezési ünnepén képviselni. A szoborra a magyar tudományos Akadémia babérszobrát küld, a nemzeti színű szalagon ez a felírás: „A magyar tudományos Akadémia — Petőfi Sándor emlékének.” A koszorút Szily Kálmán miniszteri tanácsos, az Akadémia főtitkára teszi le a szoborra. A történelmi társulat dr. Szádeczky Lajos kolozsvári egyetemi tanárt bízza meg képviselésével, ki a társulat nevében beszédet mond és koszorút helyez a szoborra. **Fogaraszól** is nagy küldöttség megy a segesvári ünnepre. A fogarasiakat Kapocsány Mór alispán vagy ha ő nem mehetne, Bocskor Ádám árvászeki elnök-helyettes vezeti.

A magyar tud. akadémia részéről Gyulai Pál, ki egyszersmind a Kisfaludy-társaság elnöke, utazott el. A Petőfi-társaságot Bartók Lajos alelnök és Szana Tamás titkár képviselik; a központi honvédbizottságot Mikár Zsigmond főjegyző képviseli s a szoborra ő helyez díszes koszorút. A vidékről is többen csatlakoznak hozzá az öreg honvédek közül. **A hírlapírók egyesületei** is küldtek képviselőket és koszorúkat. Az orsz. magyar képművészeti társulat részéről Ujváry Ignác festőművész, igazgatósági tag ment el Ugyancsak ő viszi a Magyar

képművészek» koszorúját is. Az erdélyrészi Kárpát-egyesület tagjainak az államvasutak igazgatósága a Petőfi ünnepélyre kedvezményes jegyeket engedélyezett. Az országgyűlési függetlenségi párt Illyés Bálintot, a költő-képviselőt bízza meg a koszorú letételével.

A képviselőházban Rátkay László tett indítványt, hogy a Ház is küldjön koszorút Petőfiékné és az ünnepen testületileg képviseltesse magát. B. Bánffy miniszterelnök azonnal kijelentette, hogy a Ház kétségtelenül egyhangulag elfogadja az indítványt; kérte tehát a Házat, hogy ennek tárgyalását a legközelebbi ülésre, július 30-ikára tűzze ki. Még a Ház határozata előtt elutaztak Segesvárra Esterházy Kálmán gr. vezetésével Bélyi László, Gyárfás Endre, Illyés Bálint, Kabos Ferenc, Sándor József és Zeyk Gábor képviselők, hogy résztvegyenek a Petőfi-emlékszobor leleplezési ünnepélyén. A küldöttség a képviselőház nevében koszorút helyez a szobor talapzatára.

Frigyes főherceg fia. A Pozsonyban lakó Frigyes főherceg, néhai Albrecht főherceg nagy birtokainak örököse és neje, Izabella főhercegnő hét bájos széke leánya a pozsonyi Mária-Terézia szobor leleplezésén is kedves feltűnést keltettek. Július 24-ikén a várvavárt fiugyermek is megörvendeztette a főhercegi családot. Az örvendetes esemény a Bécs melletti Badenben történt. Pozsony hatósága üdvözlő küldöttséget küldött Badenbe, s a város a hír vételére másként is megünnepelte a legfiatalabb főhercegi születését. Jul. 24-ikén délelben a városra háza tornyában levő nagy haranggal harangoztak (ezt csak ünnepélyes alkalommal szokták) és föllobogtatták a város zászlót és a város többi középületét. Este nagy takarodás és kivilágítás volt. Első eset 80 esztendő óta — Albrecht főhercegnének 1817 aug. 3-ikán történt születése óta, — hogy ismét közvetlen várományos és örököse született ama nagy hitbizományának, mely szásztescheni Albert hercegről Károly főhercegre, ettől ennek legidősebb fiára Albrecht főhercegre és ennek 1895-ben történt elhalálásakor Albrecht legidősebb unokaöccsére, Frigyes főhercegre szállott. Izabella főhercegnő és az új született főherceg egészségesek. A keresztelő július 31-ikére volt kitűzve. A király ő felsége a keresztatyja, és személyesen készült részt venni a szertartáson. Pozsony hatósága részéről küldöttség tolmácsolta a város szerencsekívánatait. Izabella főhercegnő

egyébként nem rég újból tanujelét adta a magyar kulturális intézmények iránt való érdeklődésének és áldozatkészségének. **Wolkenstein Oszvald** főudvarmester ugyanis értesítette a magyar iparművészeti társulat elnökségét, hogy a főhercegné asszony kétszáz forinttal belép az alapító tagok sorába.

A királyi palota építése. Az új budai királyi lak hatalmasan emelkedik már a budai várfokon, összekötve a régebbi palotával, s új homlokzatot alkotva a Gellért-hegy és Krisztinaváros felé. A múlt napokban a Ráczvárosba levezető kapu melletti bástya bontásához fogtak. Ez a bástya nagy kör-alakban rug ki, s alakja olyan volt, mint egy megcsontított cukorsüveg. Vörös téglá külseje sem tetszett az építészeknek. Elhatározták tehát, hogy oda henger alakú bástyát emelnek, faragott kövekből. Meg is kezdték bontását s nem sokára kitűnt, hogy a vörös téglá külső csak utólagos burkolat, s minél tovább haladtak a bontással, annál tisztábban bontakozott ki egy hengeralakú, faragott kövekből épített bástya, épen a melyet e helyre kívántak. A burkolattól most már megszabadítva ott áll az eredeti és szép bástya.

A palota szobrászati ékesítésére való munkák a szobrászok műtermében szintén serényen folynak. **Fadrusz János** naphelyi műtermében elkészült a két karitid kis mintája, melyek a földet tartó Atlaszt fogják életnagyságban ábrázolni a palota lépcsőcsarnokában. Az Atlasz-szobrok kis mintái klasszikus szoborművek benyomását keltik s így valószínű, hogy a szoborpar természetes nagyságban, fehér márványból megalkotva, főképpesége lesz a monumentális lépcsőcsarnoknak.

Szobrok. Budavárában a Mátyas-templom környékének egyik díszé lesz az első magyar királyi nak, **Szent István**nak a szobra, a halász-bástyán. **Schulek Frigyes** tanár, a Mátyas-templom újjáépítője, elkészítette a szobornál talapzatát, román stílusban, oszlopszoborral és domborművekkel, Kiegészítője lesz ez annak az oszlopcsarnoknak, melyet Schulek tanár a templom mögé a halász-bástya köré tervez. Magát a szobrot **Strobl** Alajos tanár mintázza, a ki az idei nyáron újra formálja a nagy királyi lovas alakját. A jövő évben akarják föllátni. — **Kassán** pedig **II. Rákóczi** Ferenc lovas szobrának föllállításán buzgólkodnak. Abauj-Torna megye és Kassa város törvényhatósága erre ezer-ezer forintot alapítványt tettek. A szoborbizottság elnöke **Hammersberg László**, megyei főjegyző, most lelkes hangú körlevélben szólítja fel a megye és az ország közönségét, hogy a hős fejedelem emlékére adakozzanak.

Nyolczvan éves püspök. **Schusztér Konstantin**, váci püspök a legidősebb tagja a magyar főpapi karnak. 1817 július 31-ikén született, tehát épen 80 éves. A szigorú egyszerűségben élő püspök ünnepélyt nem engedett meg e napra, hanem játékosan cizlra 80,000 forintot alapítványt tesz.

Női gimnázium Budapesten. Az orsz. nőképző egyesület intézetében, melynek az első évben föllállított leánygimnáziumi osztályai jó sikerrel tették le a vizsgát, az új iskolai évben megnyílik a női gimnázium első, második, ötödik és hatodik osztálya. **Wlassics Gyula** kultuszminiszter a nyilvánosságot a jövő iskoláévre az első és ötödik osztályoknak újból megadta s kiterjesztette azt a másik két osztályra is. Így fokozatosan szervezik a nyolcz osztályt.

Deák Ferenc szülőháza. Zalamegye közgyűlése elhatározta, hogy Deák Ferenc *sajtó* szülőházát emléktáblával fogja megjelölni. Augusztus hó 28-án már végbemeget a leleplezési ünnepély. Ranggal indulnak Zala-Egyszeről Bakra különvonaton, onnan kocsin Sajtóra, hol délelőtt 11 órakor istentisztelet végeztével az ünnepelő közönség Deák szülőházához vonul, s ott megtartják az emlékszemlést. Az emlékszemlést befejezése után visszautaznak különvonaton Zala-Egyszerre a Baross-ünnepi vendéglőben tartandó társasághoz.

Andrée útja. Semmi bizonyos hír nincs **Andrée** léghajó-útjáról. A Fehér-tengerben egy idegen tárgyat vettem észre, de nem birtam megállapítani, hogy mi volt. Hajó nem lehetett, mert puhának és mozgékonynak látszott. Egy döglött cethal pedig, mely már ennyire puha lett, okvetlenül igen rossz szagot terjesztett volna, holott az illető tárgy körül csak egy-néhány madár röpködött. Ebből azt következtetem, hogy ennek a tárgynak egy léghajó maradványának kell lennie. Ezt a tárgyat július 17-ikén délelőtt az éjszaki szélesség 69. s-dik és a keleti szélesség 35. s-dik fokán vettem észre.

rendeltesse helyére, melyet a «Sas» felszállásakor bocsátott el, hogy üdvözlőket küldjön menyasszonyának. Az éjszaka a galamboknak rendkívüli akadályokkal, nagy hideggel és ragadozó sirályokkal kell megküzdeniök. Nagy levertséget okozott egy hollandi gőzhajó kapitányának jelentése. A hajó, a «Dortrecht» a Fehér-tengerről jött, s Angliában, Grinsby-ben kötött ki. Kapitánya, Lehmann, egyik amsterdami lapnak a következőket táviratozta:

«Én csak ide való megérkezéseimkor értesültem **Andrée** léghajó-útjáról. A Fehér-tengerben egy idegen tárgyat vettem észre, de nem birtam megállapítani, hogy mi volt. Hajó nem lehetett, mert puhának és mozgékonynak látszott. Egy döglött cethal pedig, mely már ennyire puha lett, okvetlenül igen rossz szagot terjesztett volna, holott az illető tárgy körül csak egy-néhány madár röpködött. Ebből azt következtetem, hogy ennek a tárgynak egy léghajó maradványának kell lennie. Ezt a tárgyat július 17-ikén délelőtt az éjszaki szélesség 69. s-dik és a keleti szélesség 35. s-dik fokán vettem észre.»

Ez a rossz hír azonban bizonytalanul hangzik. A berlini katonai léghajózási osztályhoz kérdést intéztek, vajjon **Andrée** léghajójának tartják-e azt a gömböt, melyet Lehmann kapitány állítólag a Fehér-tengeren látott. A válasz az, hogy nem valószínű, mivel azokból a szélirányokból következtetve, melyeket a sarki megfigyelő állomásokról jelentettek, nem lehet föltenni, hogy **Andrée** léghajója a földszállási helytől olyan messze és déli irányba vetődött. **Nansen** sem tartja valószínűnek, mert valószínűtlen, hogy **Andrée** léghajója, melyet fölszálláskor a szél éjszaka felé írtott, már hat nap után a Fehér-tengerig jutott volna el.

Postagalamb-verseny Budapesten. A «Columbia» budapesti galambkedvelők köre sokott postagalamb-versenyét július 26-ikán tartotta meg 123 galambbal, melyek közül 87 darab dr. **Dirner** Lajosé, 9 darab **Glasel** Józsefnéé és 27 darab **Kell** Lászlóé volt. Díjakul följánlott a közös hadügy-minisztérium 120 arany frankot, a **Columbia** 2 darab 20 koronás aranyat. Ez összegekből öt díjat tüztek ki. A galambokat Galiciában, **Przemyslben** a cs. és királyi katonai postagalambállomás főnöke, **Kittel** százados bocsátotta föl reggel 6 óra 30 perckor. Az 550 km. távolságot elsőnek **Dirner** Lajos 194. számú fekete himje tette meg, tehát a nagy távolságot 8 óra 50 perccel alatt repülte át, másodiknak érkezett **Dirner** dr. 213. számú kék himje (3 óra 24 perckor). Azután **Dirner** és **Glasel** Józsefné két galambja egyszerre érkezett meg s ezek után jött a többi.

* **Nő rabbi.** Chicagóban az egyik zsidó gyülekezet egy **Solomon** nevű nőt választott meg rabbinak, ki szakismeretével már régóta kitűnt. A zsidók között, hol a nők az egyházi életben soha sem szerepeltek, a választás nagy feltűnést keltett.

HALÁLOZÁSOK.

JAKAB ELEK történetírót július 24-ikén délután temették el Döbrentey-utcai lakásáról. A gyászszertartást Gál unitárius lelkész vezette, a ki megható beszédben emlékezett meg az elhunyt tudós érdekében gazdag életéről. A koszorúkkal elhalmozott koporsót az elhunyt családtagjain kívül nagyszámú gyászoló közönség állotta körül. Ott volt **Perczel** Dezső belügyminiszter is. A szertartás után a koporsót áthozták a kerpesi-úti temetőbe s itt helyezték örök nyugalomra.

Elhunytak még a közelebbi napok alatt: **Kézdivásárhelyi** **BENKŐ** Rezső, 1848—49-iki honvéderőnagya, ki az új honvédség szervezése körül is nagy tevékenységet fejtett ki, s mint vezérőrnagy vonult nyugalmába, 73 éves korában Kolozsvárt. Mint Görgei segédtisztje számos csatában, Buda ostromában is vett részt; majd halálra ítélték, de kegyelemből tizenhat évi várfogságot kapott, melyből heted-fél évet ki is töltött. — **GOLDNER** **NANDOR**, ref. kollégiumi nyug. tanár, élte 72-ik évében Maros-Vásárhelyt. — **TAMKÓ** **FERENCZ**, ev. ref. lelkész, életének 63-ik évében Mező-Keresztváson. — **MARZSÓ** **JÓZSEF**, 1848/49-es honvéd, a Miklós orosz cárról elnevezett huszárezrednek egyik legvirágosabb kapitánya, 69 éves, az aradnyeni Simánd községében. — **MILD** **ODÓN** **KAROLY** csornapremontrei kanonokrendű növendék, szombathelyi főgimnáziumi helyettes tanár 24 éves korában Sümegen. — **FALUSSY** **MIRÁLY** ügyvéd, 1848—49-iki honvéd-főhadnagy, Nagy-Károly város volt rendőrkapitánya, élte 77-ik évében Eréndre. — **BARASSY** **BÉLA** vezérőrnagy, több érdemrend tulajdonosa, 55 éves korában Mitterwaldban, Willach mellett. — **KÉGL** **HENRIK**, statisztikai hivatali tiszt, 31 éves korában Új-Pesten — **MÉSZÁROS** **MIRÁLY**, fogarasi aljárásbíró, 30 éves korában, Bécs-

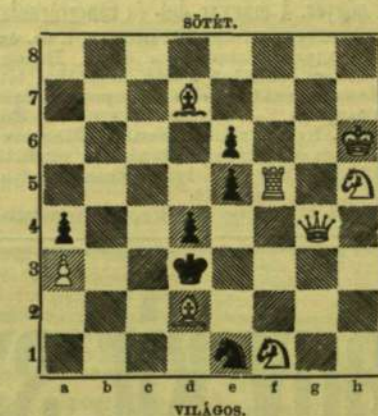
ben. — **KOVÁCS** **MIRÁLY** nyug. főszozabíró, községi iskolázási elnök, megyebizottsági tag, élte 54-ik évében, Szeghalmon. — **RÉDAY** **JÓZSEF** szigorló orvos 23 éves korában, Szécsény-Kovácsi községben. — **SZACSVAY** **ZOLTÁN**, állami tisztviselő, 64 éves korában, Budapesten. — **VASHEGYI** **JÁNOS**, gyógyszerész, 50 éves, Perkátnán. — **MIKULA** **ISTVÁN**, magyar kir. adóhivatali ellenőr, 59 éves, Kassán. — **HILLER** **MIRÁLY**, r. kath. kántortanító, 62 éves korában, Szakadát tolnagegyei községben. — **IFJ.** **CSEKŐCSE** **GYULA**, Oseörghő Gyulának, a kereskedelemügyi minisztérium államtitkárának fia. — **BOONÁN** **GYÖRÖG**, nyug. kaszár, 83 éves, Zircen.

SZABOLCSKA **GÁBORNÉ**, szül. **JÓLIÁRT** **L'DIA**, Szabolcska Mihálynak, a jeles költőnek édes anyja, kiről anynyi szép verset írt, O-Kécsken szívszűrlődés folytán meghalt. A 65 éves öreg asszony ezeltől 4—5 héttel teljesen megvakult nagyhirtelen, fia felhozta a budapesti klinikára s itt egy sikerült műtét visszaadta teljes látóképességét. Sajnos, csak rövid ideig örülhetett ennek, mert alig élt fiával haza falujába, 3-ad nappal szívszűrlődés vetett véget az ő tisztelget érdemelt életének — **ÖZV.** **TARCALOVITS** **FERENCZ**, szül. **VERDER** **ANNA**, 80 éves korában, Budapesten. — **ZRCHA** **ETELKA**, a polgári iskola első osztályu növendéke, 12 éves, Déván. — **HARTL** **MÁTYÁS**, szül. **Willnberger** **ROZÁLIA**, 29 éves, Győrött. — **FELHÉ** **BERTA**, okleveles tanítónő, 21 éves korában, Kecskeméten.

SAKKJÁTÉK.

2019. számú feladvány. Lyon W.-tól.

(I. díjat nyert feladvány.)

VILÁGOS.

Világos indúl s a harmadik lépésre matot mond.

A 2007. sz. feladvány megfejtése. Ehrenstein M.-tól.

Világos. Sötét. Világos. a. Sötét.

1. Vh7-h2 ... g4-f3 : (a)
2. Vh2-f4 : ... t. sz.
3. Bh8-h4-e8 mat.
1. ... g4-g3 (c)
2. Vh2-f2 stb.
1. ... Kc4-f3 : (b)
2. Vh2-h1+ ... t. sz.
3. Bh8-h2 mat.
1. ... c7-c6
2. Vh2-f2 stb.

Helyesen fejtették meg: Budapesten: K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — Winkler Károly. — Sárospatakon: Gérecz Károly. — Csomonyán: Németh Péter. — Grébenben: Kovács F. — Kecskeméten: Balogh D. — Zircen: Ronga Károly. — A pesti sakk-hör.

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 29-ik számában közölt képtalány megfejtése: *Ha csendes a tenger, mindenki lehet kormányos.*

Heti naptár, augusztus hó.

Nap	Kath. prot. naptár	Görög keleti naptár
1 Vasárnap	C. S. V. sz. Pét.	20 E. T. Illés prof.
2 Hétfő	Poreziunkula	21 Simeon, Ján.
3 Kedd	István I. vért.	22 Mária Magd.
4 Szerda	Domonkos	23 Fókáz
5 Csütörtök	Havi B.-A.	24 Krisztina
6 Péntek	Úr színevált.	25 Anna
7 Szombat	Don. Kajtán	26 Hermolaus

Holdváltás. Első negyed: 5-én este 7 6. 41 p.

Feladó szerkesztő: Nagy Miklós.
(I. Egyetem-tér 6. szám.)

Nyílttér.

A selyem el van érve! ezt szokták a hölgyek mondani, ha az illető ruhadarabok igen sokszor már a 2-ik 3-ik viselés után a hajlékonyan elhasadnak vagy mint a vatta szétmállanak; ezen jelenség nem a «véletlen» által okozott elégséges! hanem a selyem, hogy az vastagabbak s mégis olcsónak tűnjék fel, tudatosan lezsen ezinn- és phosphor-savval pácolva, melyek a nyerselyem érzékelését mintegy szétrágják; ez ilyenemű festési eljárás «megterhelésnek» nevezik! mentül jobban önjáratja a selymet megnehézíteni, annál több csimfordón megyen az keresztül, hogy az ezen mérget tökéletesen magába szívja. Az így festett selyem — a legmesebb szövés! a hálá csirját tehát meg mielőtt az a szövészekre kerülne, már is magában rejti. Az ilyen szálakból készült úgynevezett selyemszöveteknek rövid használat után természetesen szakadozniuk kell mint a gyujtó kanócnak a szerint, a mint azok többé avagy kevésbé terheltek meg. — A drága öltözék (készítési díjjal együtt) tökéletesen értéktelen. Az én valódi selyemből szivesen kitűnök postafordulítával porto és vámmentesen mintákat. Henneberg G. (es. és k. udvari szállító) selyemgyárai, Zürichben. 7065

Kárpitos munkákban

elvállalok úgy megrendeléseket, mint átdolgozásokat mérsékelt árak mellett. Évek során át Angliában való munkálkodásom feljogosít engem azon ígéret tevésére, hogy a reám bízott munkát a lehető legjobban fogom elvégezni.

STEINER LIPÓT kárpitos és díszítő Koronaherceg-utca 3. II. udvar.

ŐS BUDAVÁRA

Juliusi műsor. A berlini symphonikus zenekar nagy hangverseny. Novikow orosz ének- és táncosoport. «Rainer» tiroli táncz- és énekesoport. «The sisters Walton» angol ének- és táncosoport. A m. kir. operaház ének-karából alakult

Apollo férfi négyes. A magyar dal- és táncztársulat. Katonazenae felváltva, a honvédszenekar, a cs. és k. kir. 6-ik és 69. gyalogezred zenekara által, Balog Károly cigány zenekara, Miklós Pista szabadtéri tambura zenekara, 3 olasz utcai énekes oport, 1 spanyol utcai énekes oport. Kedvezőtlen idő esetén: a «Berlini symphonikus zenekar a meszetben, a «Magyar dal-társulat» és vegyes előadások a francia mulatóban, a «Rainer» oport fedett helyiségben tartja előadásait. 7195

Belépő díj: esti 6 óráig 20 kr, azontul 30 kr.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

A katolikus országos autonómiáról.

Irta CSORBA FERENCZ.

Ára füzve 30 krajczár.

Obstructio és cloture.

Irta CSORBA FERENCZ.

Ára füzve 20 krajczár.

JÓSIKA MIKLÓS REGÉNYEI 96., 97., 98. füzet.

VÁRT LEÁNY VÁRAT NYER

Második kiadás.

Ára füzve 1 forint 50 krajczár.

99—100 füzet.

A MI KÉSIK NEM MULIK.

REGÉNY.

Második kiadás.

Ára füzve 1 frt.

Legjobb és leghíresebb pipere hölgypor: a La VELOUTINE 6959 Különleges Rizapor BISMUTTAL VEGYITVE CH. FAY, ILLATSZERÉSZ. PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

IZZADÁS ELLEN láb, kéz, mell, hónalj, arcz stb.

valamint a gyermek kipállása ellen feltétlen biztos szer a Hazlinszky-féle Universal-hintőpor. Ara 50 kr. Kapható Budapesten, «Szt.-László» gyógyszer-tár Sándor-tér. 7260

Alapított 1864.

33 év óta fennálló vegyi tisztító és kelmefestő intézete egyedül van Budapesten világhírlapjai érmeikkel kinttelve és gőze jól berendezve.

BERKETZ ISTVÁN utóda

Vegyi tisztító és kelmefestő gyára

elfogad vegyi tisztítás és festés végett mindenemű hölgy-, uri és gyermekruhákat, függönyöket, terítőket; díszítő és butorszőveteket, himzéket, eszkapellákat stb. és minden e szakba vágó tárgyakat.

Uzlethelyiségek: IV., Rózsa-tér 7. és IX., Kinizsi-utca 14. Budapest.

Május 1-től rózsai-téri üzletet, a ház lerombolása miatt, közvetlen a szomszédságba IV. ker., Lipót-utca 7 alá helyezem át. 7036

Vidéki megbízások gyorsan és pontosan eszközölte nek Arjegyzék ingyen és bérmentve.

Lunge u. Hals Krüuter-Thee, Russ. Kautlerich (Polygonum avic.) ist ein vorzügliches Hausmittel bei allen Erk. rüngen der Luftröhre. Dieses durch seine Wirksamkeit ein bekanntes Kraut geht in einzelnen Districten Russlands, wo es eine Höhe bis zu 1 Meter erreicht, nicht zu verwechseln mit dem in Deutschland wachsenden Kautlerich, welcher an Phthisis, Luftröhre (Bronchit), Katarrh, Lungenentzündung, Keuchhusten, Asthma, Athemnoth, Brustentzündung, Husten, Heiserkeit, Bluthusten etc. etc. leidt, namentlich aber derjenige, welcher ein Körn zu Lungen-schwindelacht in sich vermet, verlinge und ber. te sich den Absud dieses Kraut rheas, welcher echt in Packet a 1/2 Guide bei Ernst Weidemann, Liebenburg a. Harz, erhältlich ist. Brochures mit ärztlichen Ausssungen und Ateten gratis.

MATTONI FÉLE GIESSHÜBLER legiszébb érvényes SAVANYUKUT

Karinthiai Római forrás a legiszébb, szénsav-dús, alpesi savanyúvíz, kitűnő hatásal mindenféle betegségnél legizébbébb asztali víz. Magyarországi főraktár: KOLLER TESTVÉREK gyóglára a «Nagy Kristóf»-hoz Bpest, Kristóf-tér.

RÖSER JÁNOS nyilv. tan- és nevelő-intézete BUDAPEST, Aradi-utca 10. szám, Röser-ház.

Ezen intézet alapított 1853-ban. Eddigi tanulók száma 13,781; magában foglalja a nevelő-internátust, melyben vidéki családok fiait teljes ellátást, felügyeletet és nevelést nyerne; a felső kereskedelmi iskolát, mely egyenrangú és egyenjogú a keresk. akadémiákkal, záróbizonyítványai az egyévi katonai szolgálatra jogosítanak; a polgári iskolát, mely egyenrangú és egyenrangú az állami és községi iskolákkal. Növendékek fölvele augusztus 31-ig. Tanácsos azonban a beiratást minél előbb eszközölni, mert az elmúlt évben sem adhattunk a később jelentkezőknek helyet. — Értesítést küld és felvilágosítást ad az igazgató:

RÖSER JÁNOS, Budapest, VI., Aradi utca 10.

A POZSONYI Kereskedelmi Akadémia,

melynek végbizonyítványa egy évi önkéntesi katonai szolgálatra jogosít, és melynek eddig végzett tanulói legelső rendű kereskedő, gyári és bankári cégeknek vagy közhivataloknak és a mezőgazdaságban nyertek alkalmazást, 1897 szeptember 1-én tizenharmadik évfolyamát nyitja meg. Az intézetet a múlt isk. évben 289 tanuló látogatta, köztük 238 vidéki, kiknek jó családoknál való elhelyezése ügyében az igazgató készséggel jár a szülők kezére.

Minden iránt tájékoztató évi jelentés levelező lapon is kérhető.

Pozsony, 1897 július hó.

JÓNÁS JÁNOS igazgató.

7256

Magy.kir.szabad. Osztálysorsjáték.

A magyar osztálysorsjegyjáték 50,000 nyereményének jegyzéke.

A tervezet 9. §-a szerint a legnagyobb nyeremény szerzésés esetben 1.000,000 korona.

Table with 2 columns: Fizesendő készpénzben, Fizesendő készpénzben. Lists prize amounts from 100,000 to 2000.

50,000 nyeremény és 1 jutalom 13.160,000 korona összegben, melyek hat osztályban huzatnak ki.

A további betétek egy egész sorsjegyjért: II-ik osztály 10 forint V-ik osztály 16 forint III-ik osztály 16 forint VI-ik osztály 12 forint IV-ik osztály 20 forint

Az Első magy. kir. szabad. osztálysorsjáték sorsjegyei kaphatók:

A Budapesti takarékpénztár és országos zálogkölcson részvénytársaság váltóüzletében Budapest VI. ker., Andrassy-út 5. szám.

Felhívás az első magy. kir. szabadalmazott osztálysorsjegyjátékban való részvételle,

Folyó év február hó 27-én hozott törvény értelmében a kis lottó megszűnik és ennek helyébe a fenti osztálysorsjegyjáték lép.

A lottójátéknak ezen nemétől több van Németországban, hol is nagyon kedvelt és előre láthatólag nálunk is meglehetősen fog kelteni, a mennyiben a nyerési esélyek még nagyobbak, mint Németországban.

Ajánljuk tehát, hogy kiki már most biztosan magának egy sorsjegyet, mert könnyen lehetséges, hogy a sorsjegyek hamar elkelnek és akkor később drágábban kell majd megfizetni.

Az I-ső osztályu betétek következők: egy egész sorsjegyjért frt 6.— egy fél sorsjegyjért frt 3.— egy negyed sorsjegyjért frt 1.50 egy nyolcad sorsjegyjért frt—75

A sorsjegyek utánvétellel, esetleg a pénznek postautalvánnyal vagy ajánlott levél alakjában történendő előzetes megküldés ellen küldetnek a megrendelőnek. Kivételre azonban a házhoz is szállítatnak, vagy pedig irodahelyiségünkben is megvásárolhatók.

Közlebbi felvilágosítást ezen lottójáték berendezéséről szivesen adunk. A lottó a m. kir. kormány folytonos felügyelete alatt áll, a huzások pedig Budapesten, a fővárosi vígadóban szente a m. kir. kormány ellenőrzése mellett, továbbá egy kir. közjegyző, valamint igazgatósági tisztviselők, nemkülönb az érdekeltek képviselőinek jelenlétében történik.

Oldalt látható a nyeremények jegyzéke sorrend szerint, melyekhez képest 100,000 sorsjegyből 50,000, tehát a sorsjegyeknek fele nyereményekkel huzatik.

A kisrólára kerülő összeg 13.160,000 (tizenhárom millió egyszázhatvan ezer) koronát tesz ki, mely összeget 5 hó alatt kell kihuzni.

Jelentkezéseket és megrendeléseket kérjük mielőbb, lehetőleg azonban f. év augusztus hó 10-ig eszközölni. 7286

TÖRÖK A. és TÁRSA a magy. kir. osztálysorsjegyjáték főelárusító

Budapest, Váci-körút 4/a Deák Ferencz-térről balra 2-ik ház.

Gabona-bevásárlás.

A cs. és k. 7. hadtest intendánssága kereskedelmi szokvány szerint raktárszerű minőségű 2150 métermázsa búzát, 15605 métermázsa rozsot vagy kétszerest és 18020 métermázsa zabot vásárol be.

Beszállítandó:

Table with columns: Mentesen a katonai élelmezési (fiók) raktárnál, 1898. évi, Január, Február, Március, Április, Május. Lists quantities of wheat, rye, and barley for various locations like Temesvár, Arad, Szeged, Nagyvárad.

1. Az ajánlatok az egész szükségletre vagy kisebb részre tehetők. Az egész mennyiségre vállalkozó ajánlattevőknek azonban bele kell nyugodni abba, hogy ajánlatuk csak egyes szállítási részletekre, illetőleg egyes czikkekre és állomásokra is fogadtatik el. 2. A bevásárlás mióta és ajánlott mennyiség súly szerint történik. Minden ajánlatot két lepecsételt, legalább 2-2 kg-os minta nyújtandó be és az ajánlatban azon minőségű súly beirandó, mely szerint ajánlattevő szállítani szándékozik. 3. A szállítandó árúknak nemcsak a mintának és a minőségű súlynak, hanem a szokványfizetés II. cikké és ehhez tartozó kiegészítések — értelmében a raktárszerű tisztaságának is meg kell felelni, mely tisztaság az árú átvevésénél állapítatik meg. A rozsnak teljes, nem kicsiny vagy csepenész szemekből kell állni; csepenészes, tört és beteg szemek kiszemelése számítanak. Csak sárga zab vásároltatik be; fekete zab a szállításból ki van zárva. 4. Kínestári zsákok csak a szokványfizetés XII. cikkében meghatározott használati ár fizetése mellett kölesönözhetnek. 5. Az 50 kros bélyeggel ellátott lepecsételt eladási ajánlatoknak 1897. évi augusztus hó 16-ik napjának délelőtti 10 óráig a 7. hadtest intendánsságánál Temesvárott kell beérkezniük és csak a fenti szállítási részletekre terjedhetnek. A kötelezettségnek legalább is 14 napra kell szólnia. Az ajánlatok métermázsánként minden költség nélkül teendők. Ha a beszállítóra a katonai díjszabás kedvezménye vétetik igénybe, úgy ez csak térítési uton engedhető meg. Az intendánsság előtt ismeretlen ajánlattevők kötelesek azon esetben, ha az ügylet létrejön, az ajánlott mennyiség értékének 10%-át pénzből biztosítékul benyújtani. 6. Az ezen bevásárlásra néve alapul szolgáló, Temesvárt 1897. évi július hó 22-én kelt szokványfizetés az alulírott intendánsságnál és a temesvári, aradi, nagyváradi élelmezési raktárnál, továbbá a szegedi élelmezési fiók-raktárnál a szokásos hivatalos órák alatt mindenki által megtekinthető. Ugyanaz minden nyomtatott út után 4 kr lefizetés mellett minden élelmezési raktárnál megszereshető. Minden ajánlattevő már az ajánlat benyújtásával az ezen szokványfizetés és a jelenlegi hirdetés határozmányaira kötve van. Temesvárott, 1897 július hó 22-én. A cs. és k. 7. hadtest intendánssága.

A SZÉPSEG APOLÁSÁHOZ.

Edig el nem ért HATÁS.

KIELHAUSER H. folyékony Glycerin-Crème

ártalmatlan anyagokból készült sikerült vegyület, mely nemcsak a bőrt finomítja, hanem tényleg az ifjú fideséret elevemti és azt állandóan fenntartja. Legjobb övszer levegő, szél és nap-ütés ellen eltávolított napfoltot, szeplőt, májfoltot és minden más bőrtisztalanságot.

Glycerin-Crème Szappan kiváló enyhe, báronyszerű bőrt idez elő. A Glycerin-Crème használatánál ajánlható a **Párisi Hőlgypuder** a legártalmatlanabb puder, a bőrt szép fehér színre változtatja és azt simán és szárazon tartja.

Hamisított párisi hőlgypudertől és Glycerin-Crémétől óvakodjanak; csak az 1 valódi, melyben a címke, valamint a 'sardos' a mellékelt védjegy van.

Raktár minden gyógyszerárban és illatszer-üzletben.

Magyarországi főraktár: **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerár Budapest, Király-utca 12.

4 arany, 18 ezüst érem.

30 tisztelt és előismerő okmány.

Kwizda-féle Fluid

A kigyó védjeggyel.

Régi óhrti állatikus-cosmetikai szer (dörzsölésre) az emberi test idegnek és izmának erőssét és rugótony-nyá tétele.

Ara: 1/2 palack 1 frt. Valódi csupán a fenti védjeggyel ellátott palackban és lapható minden gyógyszerárban. — Főraktár: **Kerületi gyógyszerár, Kornenburg, Bécs mellett.** Szőjgy, csimlap és csomagolás törvényesen védte. 7001

Turista-fluid. Turisták, járműveken utazók és lovagló kitűnő sikerrel használják testük erősítésére és annak nagyobb utazások után való eltrissítésére.

Ara: 1/2 palack 60 kr.

Lesóványodásra s egyidejűleg az egészség erősítésére 2 hónapig vendő a dr. Blyn s dr. Duchesne-Duparc klin. tanár, becületrend lovagja — megfigyelése után Boisson gyógyszer. által készített **per-ssa-pilula**, vesiculosisnevel előállított növ. készítmény. Egy 3 frtos nemzetközi posta-utalvány küldésével bérn. szállít egy palackot: **M. BOISSON, 100 rue Montmartre, Paris.** Budapestben kapható: **Füsk József** gyógyszerésznél, király-utca 12. szám. 7060

Kathreiner-féle
Kneipp maláta-kavé

Ejnye be jó!

LOHSE világhírű különlegességei
a bőr ápolására.

EAU DE LYS DE LOHSE.

Hatvan év óta felülmulhatatlan mint legkittünőbb bőrvíz a tökéletes ifjú tésesség megtartására, valamint a nyári szeplő, napsütés, pirosság, sárga foltok és az arcz minden tisztálanságának biztos elkövetésére fehérben és rózsaszínben szőkének, szőrgében barnáknak.

LOHSE lilimontj-szappan csodás illata, tisztasága és finomsága végett a legkittünőbb tolette-szappan, árba 60 kr., rózsaszín 1 frt. Gyártmányaim vásárlásánál méltóságok mindig figyelni a csőgre: **GUSTAV LOHSE** 45 Jägerstr. 48 Berlin. udvari illatszerész.

Kapható Ausztria-Magyarország minden gyógyszerárban és jobb illatszer-üzletben. 7067

Fonard-selyem

valamint fehér, fekete és színes selymeket mindenféle minőségben, igazi gyári áron, a valódság és tartósságért való jókálás mellett, má-tenent 38 król tizenkét frig portó- és vámankésen háhos szállít-
tattak. Legjobb körvételén megrendelést forrás az utasnak végre. Szar-
mag ezer előismerő irat. Minták franko. Svájcban a levélportó kótszeres-
selymekelme-gyárak szövetsége Zürich. 6962
Spanyol kir. udvari szállító. Spanyol kir. udvari szállító.

Izomerősítő embrocator.

Nélkülözhetetlen bedörzsölő szer futás, uszás, ke-rékpározás, vívás, evezés, lovag-lás és általában fokozott izomerő-kifejtést igénylő atletikai és torna-sportot üzök trainingje tel-jességének és eredményességének elérésére. Páratlan gyógyszerü **rheumatikus bajoknál, szag-gatásoknál, bármennyire idős-tek is azok.** Egy üveg ára 1 frt 20 kr. Főraktár: **Aranyke-reszt** gyógyszerár, Budapest, V. **Nádor-utca 24.** Kapható a következő gyógyszerész urak-nál: **Budapest:** Török J., Kirá-ly-utca, dr. Szikla L., Mária-Telezia-tér 11., Bayer Antal, **Andrássy-út 84. Arad** Földes K. **Debrecen:** Mihalovics J. **Győr:** Stadler M. **Szabadka:** Milassin J. **Szeged:** Barcsay C. **Székesfehérvár:** P. Ács Albert. 7275

Új találmányu orvosságok.

Imre-féle Migraine-Pastilla, főfájás és fejförések ellen. Fölülmúl minden eddigi e nemű szert. Hatása gyors és biztos. Egy doboz ára (használati utasítással) 1 frt.

Imre-féle Fogbalzsam. Legjobb szer minden fogfájás ellen. Nehány pillanat alatt a legmakacsabb fájalmat is megszünteti. Egy üveg ára (használati utasítással) 50 kr.

Imre-féle Tyúkszem-szesz. Minden eddigi tyúkszemirtó szernél sokkalta jobb és biztosabb hatású; úgy tyúkszemet, mint minden-féle bőrke ényedést és szemölcsöt fájdalom nélkül és hamar elenyésztet. Egy üveg ára (használati utasítással) 35 kr. 7283

Szétküldés postai utánvétellel. — Kapható: **IMRE JÓZSEF** Magyar korona) gyógyszerárban Csucsán (Kolozs m.)

SZABADALMAKAT (Patente). Kiesakó-sól, védjegyeket és mintákat belajstro-mostat, a világ minden államában, legkedvesebb feltételek mellett, **RÉTHY JÁNOS, nemzetközi szabá-dalmi iroda.** Budapest, Erzsébet-körut 2. szám. (Tulajdonos Zielinski Szilárd, okl. mérnök.) 7015

A női szépség

emelésére, tökéletesítésére és fen-tartására legkittünőbb, teljesen ár-talmatlan, vegytiszta és szirmen-tes készítmény a 7163

Margit Crème.

Rövid idő alatt szüntet szeplőt, májfoltot, pattanást, borotkát (mit-esser) és minden más bőrbajt. Kisimítja a ráncokat és himlőhelyeket, még koros egyéneknek is tude bájos arczszint kölcsönöz, ára 50 kr., nagy 1 forint.

Margit hőlgypor 60 kr. 3 színben. **Margit szap-pan** 35 kr. **Margit fogpép** (Zahnpasta) 50 kr.

Készítő FÖLDES gyógyszerárta, Aradon Deák Ferenc-utca 11. sz. Főraktár: **Török József** gyógyszerárta, Budapeston Király-utca 12.

Fessty társaság körkép palotájában Városliget 7173

Krisztus a keresztfán és Jeruzsálem

óriási körkép. Látható reggel 9 óratól esti 8 óráig.

Az esti órákban villanyvilágításnál. Belépő díj 50 kr. Gyermekekjegy 30 krajczár.

A legszebb

élő virágokat, esküvői és egyéb csokrokat, alkalmi koszorukat, disznővényeket és virágokat legjutányosabban szállít

REINISCH TESTVÉREK kereskedelmi kertészete, VII. kerület, Gizella-ut 33. szám.

VIRÁGCSARNOKA Deák-tér, a földalatti villamos vasut kioszkjában.

Vidéki megrendelések postafordultával a leggodosabban eszközöltetnek. 7252

LIPIK

JODFÜRDO (SZLAVONIÁBAN).

Első díjjakkal kitüntetve: Budapest 1895. London 1892. Bécs 1894. Róma 1894.

Vasuti állomás: Pakratz-Lipik (déli vasut) menettéri jegyek 33% árleengedéssel és Okusán (m. á. v.) zónatarifa.

Egyetlen jódos alkalikus hőforrás a kontinensen. Állandó hőfoka 64 C. Hegyek által védett égál.

A lipiki hévíz nagymennyiségű natrontartalmánál (magyar Éma), valamint magas hőfoka és jódos összeköttetésénél fogva ivó és fürdőáruknak a legjobb sikerrel használják a test nyak-hátrájának mindenemő hurutos bántalmánál (gyomor-, bé-, gégehurut stb.); eszűs és kövszényes bajoknál és forrás úsú helyen áll az európai források között, valamint mirigy-és vécabajoknál, gőrvényeknél, szőrnányoknál stb. Mint hivatalos fürdőorvos Dr. Marschalko Tamás mőkődik.

A legnagyobb fényvel és pompával berendezett és szappaddal ellátott győgyterem, valamint hasonló nagy fényűvel ellátott új étterem és kávéházi helyiségek, nagy új győgyszállóok. Villamos világítás. Igen ki-terjedt árnyékos park, mely lawn-tennis pályát, lövőudát, tekepályát, tornatermet stb. tartalmaz. Pompás és nagy fedett sétány, banríhelyiségekkel, a legmagyobb luxusú és lényelem-mel berendezett porcellán, márvány és issaszó fürdők, terjedelmes fürdőmedencék (Peplidessium). 7072

Jódvíz - széküldés mindig friss töltesen az igazgatóság által. Főraktár Magyaror-szágon: **Eöskuty L., Máttott és Vile** Budapest. — Bármily felvilágosításnál készséggel szolgál a lipiki fürdőigazgatóság.

Cacao van Houten

Igen kellemes, tápláló ital, mely nem hat károsan az idegekre, mint a kávé és tea.

8969

32. SZÁM. 1897. BUDAPEST, AUGUSZTUS 8. 44. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és 1 egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt | félévre — 6 • Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG | egész évre 8 frt félévre — 4 • Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK | egész évre 5.— félévre — 2.50 Képföldi előfizetéseket a postaiag meghatározott viteldij és csatlalód.

A SEGESVÁRI ÜNNEPRŐL.

JÚLIUS 31-ÉN, a segesvári ütközet negyven-főfájás és fejförések ellen. Fölülmúl minden eddigi e nemű szert. Hatása gyors és biztos. Egy doboz ára (használati utasítással) 1 frt.

Fehéregyháza lankás mezején koszorú- és vi-rágdísz borította a «névtelen hősök»-nek immár méltó, diszes emlékekkel megjelölt közös sírját, kik ott estek el a költővel együtt s kikek ifjú szívé-ből ott folyt ki a vér «a harez mezején...» Seges-vár bástyájának festői magaslatán, magyar szí-vek dobogása, az édes magyar szó zengése s mozsarak durrogása közben hullott le a lepel Petőfi Sándor ércszobráról. A tüneményes pályafutású, lángelkű költő mithikus alakja büszke fenséggel jelent meg újra a részben idegen nyelvű nép között, hogy halhatatlan őrszem-ként most ott a bástya fokán örkődjek a ma-gyar nép, a magyar haza szent ügye fölött, a miért negyvennyolcz évvel ezelőtt odalenn, a völgyi sikon ifjú életét áldozta.

Lélekemelő szép ünnep volt ez, ha tán külső fényre nem is, de erkölcsi belső értékre nézve szinte párját ritkító.

PETŐFI SZOBRA SEGESVÁRON. — KÖLLŐ MIKLÓS SZOBORMŰVE. Dunky fivérék fényképe.

Már július 30-ikán érdekes képet öltöttek Segesvár hegyes-völgyes utcái, a gyönyörű fekvésű vár bástyái s árnyékos útjai. A középüle-teken s a hivatalnokok lakásain, kik jóformán maguk képviselik itt a magyar elemet, nemzeti színű lobogók lengtek. A várban csak a katho-likusok szép új templomának tornyán s a vár-megyeház épületén lobogott a nemzeti színű zászló, míg a hegytetőn álló szász evangélikus templom és gimnázium mogorva daczczal néz-tek le az ünneplő városra, jelképezve mintegy a szászág nagy részének magatartását, mely érthetetlen szűkeklűséggel zárta be ablakát, ajtaját és szívet az ünnepi mámoros öröm előtt. Már pénteken este sem lehetett látni a rendes sétáló közönséget; csak az ünnepre érkezett magyarok jártak csoportosan föl s alá az utcákon.

Az ünnep július 31-én reggel nyolcz óraker kezdődött. Gyönyörű verőfényes nyári nap ara-nyozta meg az erdőkoszorúza bérceket s a tágas csatatér, mely jórészt most is, mint 1849-ben, kukoriczával és komlóval van beül-